SƏMİMİ DİNDAR ATATÜRK

HARUN YƏHYA
(ADNAN OKTAR)

HARUN YƏHYA (ADNAN OKTAR)

SƏMİMİ DİNDAR ATATÜRK

Atatürkün dindarlığına dair tarixi delillər və yaxınlarının şahidlikləri

MÜNDƏRİCAT

Giriş 7

I Atatürkün İslama baxışı 9

II Atatürkün dindar şəxsiyyəti 12

III Nə cür xalq istəmişdir? 44

IV Yaxınlarının dilindən 48

V Dünyəvilik və İslam prinsipi 52

VI Atatürk və Türk qadınlarının hüquqları 55

Nəticə 58

Təkamül nəzəriyyəsi 59

Ədəbiyyat 81

OXUCUYA

Bu kitabda və digər əsərlərimizdə təkamül nəzəriyyəsinin süqutuna xüsusi yer ayrılmasının səbəbi bu nəzəriyyənin hər cür din əleyhinə olan fəlsəfənin təməlini meydana gətirməsidir. Yaradılışı və dolayısı ilə Allahın varlığını inkar edən darvinizm, 150 ildir ki, bir çox insanın imanını itirməsinə və ya şübhəyə düşməsinə səbəb olmuşdur. Buna görə də, bu nəzəriyyənin yalan olduğunu ortaya çıxarmaq əhəmiyyətli imani vəzifədir. Bu əhəmiyyətli xidmətin bütün insanlığa çatdırılması isə zəruridir. Bəzi oxucularımız ola bilər ki, yalnız bir kitabımızı oxumaq imkanı tapa bilər. Buna görə də, hər kitabımızda bu mövzuya qısaca da olsa yer ayrılması uyğun hesab edilmişdir.

Qeyd ediləcək başqa bir məqam isə, bu kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Yazıçının bütün kitablarında imani mövzular Quran ayələri yönündə izah edilir və insanlar Allahın ayələrini öyrənməyə və yaşamağa dəvət edilirlər. Allahın ayələri ilə əlaqədar bütün mövzular oxucuda heç bir şübhə və ya sual buraxmayacaq şəkildə açıqlanmışdır.

Bu mövzuda istifadə edilən səmimi, sadə və səlis üslub isə kitabların hamı tərəfindən rahat başa düşülməsini təmin edir. Bu təsirli və sadə izah sayəsində kitablar “bir nəfəsə oxunan kitablar” ibarəsinə tam uyğun gəlir. Dini qəti şəkildə rədd edən insanlar belə, bu kitablarda bildirilən həqiqətlərdən təsirlənir və yazılanların doğruluğunu inkar edə bilmirlər.

Bu kitab və yazıçının digər əsərləri oxucular tərəfindən şəxsən oxuna biləcəyi kimi, qarşılıqlı söhbət şəraitində də oxuna bilər. Bu kitablardan istifadə etmək istəyən oxucunun, kitabları bir yerdə oxumaları mövzu ilə əlaqədar öz təfəkkür və təcrübələrini də bir-birlərinə ötürmək baxımından faydalıdır.

Bununla belə, yalnız Allahın razılığı üçün yazılan bu kitabların tanınmasında və oxunmasında iştirak etmək də böyük xidmətdir. Çünki yazıçının bütün kitablarında isbat və razı salan tərəfi son dərəcə güclüdür. Buna görə də, dini izah etmək istəyənlər üçün ən təsirli üsul bu kitabların digər insanlar tərəfindən də oxunmasının təşviq edilməsidir.

Kitabların arxasına yazıçının digər əsərlərinin təqdimatının əhəmiyyətli səbəbləri vardır. Bu sayədə kitabı nəzərdən keçirən şəxs yuxarıda yazılan xüsusiyyətləri daşıyan və oxuyacağına ümid etdiyimiz bu kitabla eyni xüsusiyyətlərə sahib daha bir çox əsərin olduğunu görər, imani və siyasi mövzularda faydalana biləcəyi zəngin qaynağın mövcud olduğuna şahid olacaq.

Bu əsərlərdə, digər yerlərdə görülən, yazıçının şəxsi qənaətlərinə və şübhəli qaynaqlara əsaslanan izahlara, dini mentalitetə qarşı lazım olan ədəb və hörmətə diqqət yetirilməyən üslublara, şübhəli və həmçinin incidici yazılara rast gələ bilməzsiniz.

YAZIÇI VƏ ƏSƏRLƏRİ HAQQINDA

Harun Yəhya təxəllüsündən istifadə edən yazıçı Adnan Oktar, 1956-cı ildə Ankarada anadan olmuşdur. İbtidai və orta təhsilini Ankarada almışdır. Daha sonra İstanbul Memar Sinan Universitetinin İncəsənət fakültəsində və İstanbul Universitetinin Fəlsəfə bölməsində təhsil almışdır. 1980-ci illərdən bu yana imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər hazırlamışdır. Bununla yanaşı, yazıçının təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla olan qaranlıq əlaqələrini ortaya qoyan çox əhəmiyyətli əsərləri vardır.

Harun Yəhyanın əsərləri təxminən 30.000 şəklin olduğu cəmi 45.000 səhifəlik külliyyatdır və bu külliyyat 73 fərqli dilə tərcümə edilmişdir.

Yazıçının təxəllüsü inkarçı düşüncəyə qarşı mübarizə aparan iki peyğəmbərin xatirəsinə hörmət olaraq adlarını yad etmək üçün Harun və Yəhya adlarından götürülmüşdür. Yazıçı tərəfindən kitabların üz qabığında Rəsulullahın (s) möhürünün olmasının simvolik mənası isə kitabların məzmunu ilə əlaqədardır. Bu möhür Quranın Allahın son kitabı və son sözü, Peyğəmbərimizin (s) Xatəmül-Ənbiya olduğunun rəmzidir. Yazıçı bütün əsərlərində Quranı və Rəsulullahın sünnəsini özünə rəhbər etmişdir. Bu şəkildə inkarçı düşüncə sistemlərinin bütün təməl iddialarını bir-bir ortadan qaldırmağı və dinə qarşı yönələn etirazları tam susduracaq son sözü söyləməyi əsas almışdır. Böyük hikmət və kamal sahibi olan Rəsulullahın möhüründən bu son sözü söyləmək niyyətinin duası olaraq istifadə edilmişdir.

Yazıçının bütün əsərlərindəki ortaq hədəf Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi təməl imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və azğın tətbiqlərini gözlər önünə çəkməkdir.

Necə ki, Harun Yəhyanın əsərləri Hindistandan Amerikaya, İngiltərədən İndoneziyaya, Polşadan Bosniyaya, İspaniyadan Braziliyaya, Malayziyadan İtaliyaya, Fransadan Bolqarıstana və Rusiyaya qədər dünyanın əlavə bir çox ölkəsində sevilərək oxunur. İngilis, fransız, alman, italyan, ispan, portuqal, urdu, ərəb, alban, rus, boşnaq, uyğur, indoneziya, malay, benqal, serb, bolqar, çin, danimarka və isveç dili kimi bir çox dilə tərcümə edilən əsərlər, xarici ölkələrdə geniş oxucu kütləsi tərəfindən izlənilir.

Dünyanın dörd tərəfində fövqəladə təqdir toplayan bu əsərlər bir çox insanın iman etməsinə, bir çoxunun da imanında dərinləşməsinə vəsilə olur. Kitabları oxuyub araşdıran hər kəs bu əsərlərdəki hikmətli, dolğun, asan aydın olan və səmimi üslubun, ağıllı və elmi yanaşmanı dərk edər. Bu əsərlər sürətli təsir etmə, qəti nəticə vermə, etiraz və təkzib edilə bilinməyən xüsusiyyətləri daşıyır. Bu əsərləri oxuyan və üzərində ciddi şəkildə düşünən insanların artıq materialist fəlsəfəni, ateizmi və digər azğın fikir və fəlsəfələrin heç birini səmimi olaraq müdafiə etmələri mümkün deyil. Bundan sonra müdafiə etsələr də, ancaq duyğusal inadla müdafiə

edəcəklər. Çünki fikri dayaqları aradan qaldırılmışdır. Dövrümüzdəki bütün inkarçı cərəyanlar Harun Yəhya külliyyatı qarşısında fikirlə məğlub olmuşlar.

Şübhəsiz, bu xüsusiyyətlər Quranın hikmət və ifadə təsirindən qaynaqlanır. Yazıçı bu əsərlərə görə öyünmür, yalnız Allahın hidayətinə vəsilə olmağa niyyət etmişdir. Bundan başqa, bu əsərlərin çap və nəşrində hər hansı maddi qazanc güdülmür.

Bu həqiqətlər göz önünə alındıqda insanların görmədiklərini görmələrini təmin edən, hidayətlərinə vəsilə olan bu əsərlərin oxunmasını təşviq etməyin də çox əhəmiyyətli xidmət olduğu ortaya çıxır.

Bu qiymətli əsərləri tanıtmağın yerinə insanların zehinlərini bulandıran, fikri qarışıqlıq meydana gətirən, şübhə və tərəddüdləri aradan qaldırmaq və imanı qurtarmaq üçün güclü və iti təsiri olmadığı ümumi təcrübə ilə sabit olan kitabları yaymaq isə əmək və zaman itkisinə səbəb olar. İmanı qurtarmaq məqsədindən çox, yazıçının ədəbi gücünü vurğulamağa yönələn əsərlərdə bu təsirin əldə edilə bilməyəcəyi məlumdur. Bu mövzuda şübhəsi olanlar varsa, Harun Yəhyanın əsərlərinin tək məqsədinin dinsizliyi yox etmək və Quran əxlaqını yaymaq olduğunu, bu xidmətdəki təsir, müvəffəqiyyət və səmimiyyətin açıq şəkildə göründüyünü oxucuların ümumi qənaətindən anlaya bilərlər.

Bilmək lazımdır ki, dünyadakı zülm və qarmaqarışıqlığın, müsəlmanların çəkdiyi əziyyətlərin təməl səbəbi dinsizliyin fikri hakimiyyətidir. Bunlardan xilas olmağın yolu isə dinsizliyin fikirlə məğlub edilməsi, iman həqiqətlərinin ortaya qoyulması və Quran əxlaqının insanların qavrayıb yaşaya biləcəkləri şəkildə izah edilməsidir. Dünyanın gündən-günə daha çox büründüyü zülm, fəsad və xaos mühitini diqqətə aldıqda bu xidmətin mümkün qədər sürətli və təsirli şəkildə edilməsinin lazım olduğu aydındır. Əks halda, çox gec ola bilər.

Bu əhəmiyyətli xidmətdə öndərliyi üzərinə götürən Harun Yəhya külliyyatı Allahın izni ilə 21-ci əsrdə dünya insanlarını Quranda təsvir edilən hüzur, sülh, düzgünlük, ədalət, gözəllik və xoşbəxtliyə daşımağa vəsilə olacaqdır.

GİRİŞ

Yarım əsrdən çoxdur ki, bəzi ideoloji dairələr türk xalqına təhrif olunmuş məntiq aşılamağa çalışırlar. Buna əsasən Türkiyə Cümhuriyyətinin qurucusu olan Atatürk dinə qarşı materialist düşüncəni müdafiə edən bir şəxs idi. Üstəlik, dindar olmaqla Atatürkçü olmaq əks anlayışlar idi.

Ancaq bu təhrif olunmuş təklif bu gün öz təsirini itirmişdir. İndi hamı, dinə qarşı olan insanların bu fikir və düşüncələri haqsız olaraq Atatürkə aid edərək qanuniləşdirməyə çalışan klassik bir metodları olduğunu bilir. Ancaq Atatürkün həyatı və düşüncələri araşdırılanda, materialist kütlənin bu cür iddialarının tamamilə həqiqətə uyğun olmadığı aydın olur.

Atatürkü yaxından tanıyan insanlar və Atatürkün həyatı ilə əlaqədar etibarlı mənbələr tərəfindən verilən məlumatlar araşdırıldıqda, Atatürkün yalnız materialist və dinə qarşı deyil, əksinə, sarsılmaz inanca sahib olan və Quranı özünə rəhbər tutmuş səmimi bir müsəlman olduğu görüləcək.

Atatürkün İslam dininə olan güclü inamı, müxtəlif hadisələr qarşısındakı çıxışlarında da aydın görünür. Cümhuriyyətimizin qurucusu Ulu Öndərimizin tətbiqlərini araşdırdığımızda bunların dinimizin mahiyyətinə və Quranda izah edilənlərə uyğun olduğunu görürük.

Dəfələrlə canını təhlükəyə ataraq davam etdirdiyi mübarizəsi nəticəsində milyonlarla müsəlmanı düşmən zülmündən və əsirliyindən qurtarması, Quranı təfsir etdirməsi, ən nüfuzlu hədis kitablarından biri olan Səhih-i Buxarini tərcümə etdirməsi, yanında Quran daşıması, məscidləri kilsələrə çevirmək cəhdlərinin qarşısını alması, düşmən ordularına qarşı tək müsəlman cəbhəsi qurması, onlara sahib çıxması, Atatürkün öz dininə, millətinə və tarixinə sadiq bir insan olduğunu göstərən ən açıq göstəricilərdir.

Atatürkü dindən uzaq və materialist bir insan kimi göstərmək istəyənlər yaxşı bilməlidirlər ki, Atatürk ömür boyu materializmə əsaslanan kommunizmə qarşı böyük

mübarizə aparmışdır. Bu mövzu ilə əlaqədar olaraq, “Unudulmamalıdır ki; Kommunizm Türk dünyasının ən böyük düşmənidir. Görülən yerdə əzilməlidir.”[1] təlimatını vermişdir. Bundan əlavə Atatürk, Türk millətinin güclü milli və dini hisslərinin, mədəni və sosial quruluşunun kommunizmin ölkəmizdə yerləşməsinə icazə verməyəcəyini bildirmişdir.

Türk millətinin vəzifəsi əcdadımızı, onun prinsiplərini, fikirlərini və düşüncələrini ən doğru şəkildə bilmək, xalqımıza tanıtmaq və gələcək nəsillərə çatdırmaqdır.

ATATÜRKÜN İSLAMA BAXIŞI

Atatürkə görə Osmanlı imperiyasının devrilməsinin ən vacib səbəblərindən biri İslam dinindən uzaqlaşması idi:

"Atatürk "Müsəlman olsalar da, fəsada, yoxsulluğa və tənəzzülə uğradılar; İslamı keçmiş xurafat və inanclarla qarışdırdıqları və əsl İslamdan uzaqlaşdıqları üçün özlərini düşmənlərinə əsir etdilər. Həqiqi İslamın çox uca və qiymətli həqiqətlərini olduğu kimi qəbul etməməkdə inad etdilər. Bu, geriləməyimizin əsas səbəbidir" demişdir..."1

Atatürk Qurana olan bağlılığını onu "Kitab-ı Ekmel", başqa sözlə (ən mükəmməl kitab) adlandıraraq ifadə edirdi. Quran oxumaq üçün tez-tez hafizləri Dolmabahçe sarayı və Çankaya köşkünə dəvət edir, ayələri araşdırır, tərcümə və təfsir mövzusunda hafizlərlə fikir mübadiləsi edirdi.

Atatürk şəxsi söhbətlərində dəfələrlə dindar olmağın zəruriliyi, Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in həyatından, Əsr-i Səadət və Hülefayi Raşidin (dörd xəlifə) dövrlərindən, dinimizin izzətindən və Allahın qüdrətindən bəhs etmişdir. Hər fürsətdə İslamın son və kamil din olduğunu və Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in son peyğəmbər olduğunu vurğulayan Atatürk, millətinə dindar olmağı və dinini öyrənməyi tövsiyə edirdi.

Dini təhsilin əhəmiyyətini də bilən Atatürk bu təhsilin məktəblərdə aşağıdakı sözlərlə verilməli olduğunu bildirmişdir:

> *"Hər fərdin dinini və inancını öyrənmək üçün bir yerə ehtiyacı vardır. Bu yer, məktəbdir. Ancaq hər mövzuda lisey və ixtisas insanları yetişdirmək lazım olduğu kimi, dinimizin həqiqətlərini araşdırma və elmin dərinliyinə sahib, seçilmiş və həqiqi alimləri yetişdirəcək yüksək qurumlarımız olmalıdır."2*

Atatürk dinimizin ağıl və məntiqə uyğun olduğunu da aşağıdakı sözləri ilə bildirmişdir:

> *"Xüsusilə də dinimiz üçün hər kəsin bir ölçüsü vardır. Bu ölçü ilə nəyin bu dinə uyğun olduğunu asanlıqla qiymətləndirə bilərsiniz. Bilin ki, xalqın mənafeyinə, ağıl, məntiqinə uyğun olan bizim dinimiz üçün də uyğundur. Bir şey ağıl və məntiqə, millətin mənafeyinə, İslamın mənfəətinə uyğundursa, heç kimdən soruşmayın. Bu şey dindir. Əgər dinimiz ağla, məntiqə uyğun olmasaydı, mükəmməl və son din olmazdı."3*

İslam dini haqqında bu qədər yaxşı fikirlərə sahib olan və hər vəziyyətdə bu düşüncələri dilə gətirən Atatürk, açıq-aşkar Allahdan qorxan və Allahın əmrlərini bacardığı qədər yerinə yetirməyə çalışan bir müsəlman idi.

Atatürk; Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-i yaxşı tanımış və üstün xüsusiyyətlərini müxtəlif vəsilələrlə izah etmişdir:

> *"O, Allahın birinci və ən böyük quludur. Bu gün milyonlarla insan onun izi ilə gedir. Sənin, mənim adım silinər; lakin onun adı sonsuza qədər ölümsüz qalar."4*

> *"Tarix, həqiqəti təhrif edən bir sənət deyil, bildirən bir elm olmalıdır. Bu kiçik müharibədə belə, hərbi dühası qədər siyasi baxışı ilə də yüksələn bir insanı, dərviş kimi göstərməyə çalışan cahil avaralar bizim tarix işimizdə iştirak edə bilməzlər. Hz. Məhəmməd (s.ə.v) bu müharibənin sonunda ətrafındakıların müqavimətini qıraraq və özünün yaralı olmasına baxmayaraq, qalib gələn düşmənin izinə düşməsəydi, bu gün yer üzündə Müsəlman deyə bir varlıq olmazdı."5*

Onun həqiqi peyğəmbər olduğuna şübhə edənlər bu xəritəyə baxıb Bədr dastanını oxusunlar.

> *"Hz. Məhəmmədin (s.ə.v) Bədrdə bir ovuc iman gətirən müsəlmanla böyük Qureyş ordusuna qalib gəlməsi fani insanların edə biləcəyi şey deyil. Bu, onun peyğəmbər olduğunun ən güclü əlamətidir."6*

Atatürkün Hz. Məhəmməd (s.ə.v)-ə olan sevgisini izah etdiyi sözləri belədir:

> *"Böyük bir inqilab edən Hz. Məhəmmədə (s.ə.v) olan sevgi, yalnız irəli sürdüyü fikir və prinsipləri qorumaqla təzahür edə bilər."7*

ATATÜRKÜN DİNDAR ŞƏXSİYYƏTİ

Ölümündən bəri Atatürk haqqında bir çox məqalə və əsər yazılmış, konfranslar və yığıncaqlar keçirilmiş, müxtəlif şərh və qiymətləndirmələr edilmişdir. Şübhəsiz Atatürk; Tarixin şahidi olduğu ən böyük sərkərdələrdən və dövlət xadimlərindən biridir. Bunu, bütün dünya qəbul edir.

Atatürkün sadaladığımız bu xüsusiyyətləri, əslində onu tanımaq üçün kifayət edir. Ancaq Atatürk bu üstün xüsusiyyətlər ilə yanaşı, həyatında və davranışında əhəmiyyətli yer tutan, onun sosial yönünü və xarakterini təyin edən İslam əxlaqından qaynaqlanan bir çox xüsusiyyətlərə sahibdir. Bunların arasında təvazökarlığını, tolerantlığını, hüzurlu və mehriban şəxsiyyətini, emosionallıqdan uzaq, rasional quruluşunu, əxlaqi anlayışını, dinə qarşı həssaslığını, qətiyyətini, geyiminə, təmizlik və baxımına, incəsənətə və estetikaya verdiyi əhəmiyyəti saya bilərik.

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin açılışı üçün hazırladığı bəyannamə və ya təkcə Balıkəsirdə çıxışında, Atatürkün dindar şəxsiyyətini ortaya qoymaq üçün kifayət edir.

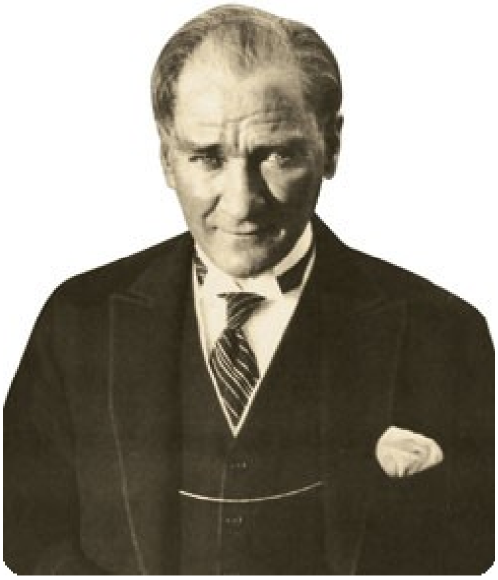

Türkiyə Böyük Millət Məclisinin açılış bəyanatı

Böyük Millət Məclisi 23 aprel 1920-ci ildə cümə günü açılmışdı. Bu açılışın 21 aprel 1920-ci ildə bütün Türkiyəyə göndərilən bəyannaməsi, bəyannaməni qələmə alan Atatürkün səmimi dindarlığını göstərən tarixi sənəd rolunu oynayır:

1. "Allahın köməyi ilə, Böyük Millət Məclisi 23 aprel cümə günü, Cümə namazından sonra Ankarada açılacaqdır.

2. Ölkənin müstəqilliyi, yüksək xilafətin və sultanlığın xilası kimi çox vacib vəzifələri olan Məclisin açılış gününü cümə günü etməkdə məqsəd o günün müqəddəsliyindən faydalanmaq və açılmazdan əvvəl hörmətli millət vəkilləri ilə Hacı Bayram məscidində cümə namazı qılmaq, Quran və dua nurundan faydalanmaqdır. Namazdan sonra Peyğəmbər (s.ə.v)-in saqqalı və bayrağı əl üstündə Məclis binasına gətiriləcək. Mərasim üçün məsciddən buraya Korpus Komandanlığı tərəfindən xüsusi hərbi texnika alınacaq.

3. O günün müqəddəsliyini gücləndirmək üçün bu gündən etibarən valiliklərə, valinin nizamlaması ilə xətm göndəriləcək və muhayiri şərif oxunacaq. Xətmin son hissələri Cümə namazından sonra Məclis binasının qarşısında tamamlanacaqdır.

I Türkiyə Böyük Millət Məclisi binası

4. Müqəddəs və yaralı yurdumuzun hər tərəfində eyni şəkildə mühari və hatm-i şərif öyrədiləcək və cümə namazından əvvəl salavat çəkiləcək və xütbədə sultanımızın adı oxunarkən,

sultanımızın və torpaqlarımızın tezliklə azad edilməsi və xoşbəxtliyi üçün dua edəcəyik. Cümə namazından sonra xətm namazı qılınacaq və ali xilafətin, sultanlığın və bütün ölkənin qurtuluşu üçün milli çalışmaların müqəddəsliyi və millətin hər fərdindən ibarət olan Böyük Millət Məclisi tərəfindən veriləcək vətəni borclarının yerinə yetirilməsi ilə bağlı xütbələr veriləcəkdir. Sonda xəlifəmizin və sultanımızın, dinimiz və dövlətimizin, ölkəmizin və millətimizin xilası, xoşbəxtliyi və müstəqilliyi üçün dua edəcəyik.

5. Bu dini və vətənpərvər mərasimin ardından, məscidlərdən çıxdıqdan sonra bütün ölkə hökumət sarayına gələcək və Məclisin açılışını qeyd edəcək. Hər yerdə Cümə namazından əvvəl Mövlud-i Şərif oxunacaqdır. Uca Allahdan müvəffəqiyyət diləyirik."

Beş maddədən ibarət olan bu bəyannamənin hər bir hissəsi Atatürkün səmimi və dindar şəxsiyyətinin açıq ifadəsidir.

Atatürk, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin eyvanında millət vəkilləri ilə birlikdə. (11 yanvar, 1921-ci il)

Balıkəsir xütbəsi

Atatürkün səmimiyyətini və dininə bağlılığını ortaya qoyan başqa bir tarixi dəlil, ölkə daxili səfəri zamanı Balıkəsirdəki çıxışıdır. Atatürk bu xütbəni 7 fevral 1923-cü ildə Zağanos Paşa məscidində oxumuşdur:

1. "Ey millət! Allah birdir və şanı ucadır. Allahın salamı və bərəkəti üzərinizə olsun. Peyğəmbərimiz Uca Allah tərəfindən insanlara dini həqiqətləri çatdırmaq üçün məmur və rəsul oldu. Hamıya məlumdur ki, qoyduğu əsas qanunlar Quran-ı Azimüşşandakı ayələrdir. İnsanlara həssas ruh qazandıran dinimiz son və mükəmməl dindir. Çünki dinimiz ağıl, məntiq və həqiqətə uyğun olmasaydı, onunla digər İlahi və təbii qanunlar arasında ziddiyyətlər olardı. Çünki bütün ilahi qanunları yaradan Uca Allahdır."

2. "Dostlar! Peyğəmbər dövründə iki ev var idi. Biri öz evi, digəri Allahın evi idi. Millət işlərini Allahın evində görərdi."

3. "Yoldaşlar... məscidlər; İbadət və itaətlə birlikdə din və dünya üçün nələrin edilməli olduğunu düşünmək, yəni məşvərət üçün hazırlanmışdır. Millət məsələlərində hər fərdin zehni, hərəkət etmək vacibdir."

"Millətimizin din kimi güclü fəziləti vardır. Heç bir qüvvə bu fəziləti millətimizin qəlbindən və vicdanından ala bilməmiş və bilməz də."

4. "Burada gələcəyimiz və müstəqilliyimiz üçün din və dünya haqqında düşündüklərimizi irəli sürək. Bunu yalnız öz düşüncələrimlə demək istəmirəm. Milli ambisiyaları və milli iradəni təkcə bir insanın düşüncəsindən deyil, millətin bütün üzvlərinin istək və arzularından nəticə çıxarmaq lazımdır. Məndən öyrənmək, nə soruşmaq istəyirsinizsə, sərbəst şəkildə soruşmağınızı xahiş edirəm."

5. "...Ağalar! Xütbə xalqa müraciət etmək, yəni söz söyləmək deməkdir. Xütbənin mənası budur. Xütbələrdən bəhs edərkən ondan müəyyən mənalar və anlayışlar çıxarılmamalıdır. Xütbəni nəql edən natiqdir. Yəni danışan deməkdir. Əsr-i Səadət dövründə Peyğəmbərin xütbəni şəxsən verdiyini bilirik."

6. "Həm Peyğəmbərin, həm də dörd xəlifənin moizələrini oxusanız, Peyğəmbərin və dörd xəlifənin söylədiklərinin o günün mövzuları olduğunu görərsiniz. Bunlar günün hərbi, inzibati, maliyyə, siyasi və sosial məsələləridir."

7. "İslam ümmətinin sayı artanda və İslam ölkələri genişlənməyə başlayanda, Peyğəmbər və dörd xəlifənin hər yerdə xütbə söyləyə bilməyəndə, xalqa söyləmək istədiklərini bildirmək üçün məmur təyin etmişdilər. Çox güman ki, onlar ən qabaqcıl olublar."

Sivas konqresi zamanı milli təşkilata dəstək verən Sivas Qadısı Hasbi və Ərzincanlı şeyx Fevzi Əfəndilər ilə.

8. “Xalqı aydınlatmaq və doğru yolu göstərmək üçün söyləməli olduqlarını məscidlərdə və meydanlarda çıxıb deyərdilər. Bu üslubun davam etməsi üçün bir şərt var idi. O da millətin başçısı olan şəxsin xalqa doğrunu söyləməsi və məlumatlandırması; Cəmiyyəti ümumi vəziyyət barədə məlumatlandırmaq çox vacibdir. Çünki hər şey açıq deyildikdə insanların zehinləri aktiv olacaq, yaxşı şeylər edəcək və millətin zərərinə olan şeyləri rədd etməklə bu və ya digər şeylərin ardınca getməyəcəklər...”

9. “Xütbənin məqsədi cəmiyyəti maarifləndirmək və doğru yolu göstərməkdən başqa bir şey deyil. Yüz, iki yüz, hətta min il əvvələ aid moizələri oxumaq insanları cəhalət və qəflət içində buraxmaq deməkdir. Xütbəni oxuyan hər kəs xalqın danışdığı dildə danışmalıdır. Keçən il Böyük Millət Məclisində bir çıxışımda demişdim ki: “Minbərlər xalqın ağıl və vicdanı üçün işıq mənbəyi olmuşdur.” Bunun reallaşması üçün kürsüdə nəql edilən sözlər bilinməli və başa düşülməli, elmi həqiqətlərə uyğun olmalıdır. Natiqlər hər gün siyasi, sosial və sivil vəziyyətdən xəbərdar olmalıdırlar. Bunlar məlum olmadığı təqdirdə xalqa yalan təlqinlər verilmiş olacaq. Nəticə etibarilə, xütbələr türk dilində və dövrün tələblərinə uyğun olmalıdır.”8

Atatürkün rəhbərliyi altında başlanan və böyük bir qələbə ilə başa çatan Qurtuluş Savaşının qazanılmasında, Türk millətinin inancı böyük rol oynamışdır. Yaşlı və gənc olmasından asılı olmayaraq, böyük fədakarlıqlar edən Türk xalqı, ölkənin müdafiəsinə mühüm töhfə verdilər. Yuxarıdakı şəkildə Qurtuluş savaşı zamanı Ankaradakı hərbi fabrikdə güllə düzəldən nənə və nəvələri ilə birlikdə sadiq Türk qadınlarını göstərilir. Qurtuluş savaşında sursat daşıyan qadınlar, Halil Dikmen (Ankara rəsm və heykəl muzeyi, 1933-cü il)

Vətənə və millətə xidmət edənləri hər zaman qiymətləndirən Atatürk, Milli Mübarizəni dəstəkləyən Amasya Müftisi Kamil Əfəndi ilə görüşərkən, 22 noyabr 1930-cu il Kəndin geri qaytarılması, Sami Yetik (İstanbul hərbi muzeyi, 1934-cü il)

Atatürkün dindarlığının digər vacib göstəricisi; Əlbəttə ki, bu, ölkənin müdafiəsi uğrunda apardığı mübarizədir.

Atatürk, bütün ömrünü cəbhələrdə döyüşərək keçirən, Qurtuluş Savaşına tək başına rəhbərlik edən, Türk ordusunun başına keçən və böyük zəfər qazanan bir komandirdir.

İslam torpağı olan vətənimizin düşmən əlinə keçməməyi üçün hər şeyi gözə almış və illərlə mübarizə aparmışdır. Atatürkün rəhbərliyi altında böyük inamla davam etdirilən Qurtuluş Savaşını həyata keçirən Türk millətinin rəftarı aşağıdakı Quran ayəsi ilə uyğunluq təşkil edir:

Sizinlə vuruşanlara qarşı Allah yolunda siz də vuruşun və həddi aşmayın! Həqiqətən, Allah həddi aşanları sevmir. (Bəqərə surəsi, 190)

Atatürkün gündəliyində bəzi qeydlər

Mübarizəsində hər zaman Allahdan dəstək və kömək istəyən Atatürk, hər fürsətdə Quran oxumağa və dua etməyə əhəmiyyət verirdi. Üstəlik, bu mövzuda dəlillər Atatürkün öz əl yazısıdır. Gəncliyindən bəri gündəlik tutma vərdişinə sahib olan və Böyük Taarruz dövründə də bu vərdişi davam etdirən Atatürkün qeydləri, səmimi inancını göstərən əhəmiyyətli dəlillərdən biridir. Aşağıda, Atatürkün gündəliyində mövzumuza dair bəzi yerlərdən sitat gətiririk:

9 mart 1922-ci il, cümə axşamı - Sivrihisar

> *"İsmət Paşa axşam saat 8 radələrində gəldi. Əvvəlcə yemək yedik. Yeməkdən sonra 10 mart üçün proqram qərarlaşdırıldı. Siyasi vəziyyət haqqında... məlumat verdim. Bundan sonra hafizə Quran oxutduq."*

10 mart 1922-ci il, cümə - Aziziyə

> *"Aziziyə, axşam saat 5-də yorğun hiss etdim... Təxminən bir saat yatdım. Sonra bir süngərlə bədənimi sildim. Kifayət qədər istirahət etdim. İsmet, Yakup Şevki və Selahattin Paşalar burada idilər. Birlikdə nahar etdik. Bəzi teleqramlar gəlmişdi, gördüm. Hafizə Quran oxutdum. Saat 10 radələrində getdilər. Qeydlərimi yazıram. Bir az kitab oxuduqdan sonra yatacağam. Sabah üçün planımız üç bölmənin yoxlanılmasıdır."*

17 mart, cümə - Akşehir

> *"Təyyarə bölüyünü yoxlama. Fazıl bəy və başqa bir pilot uçdu. Fransızlardan alınan 14 təyyarə Adanaya gətirilmişdi... İki təyyarə uçurtmaq istəyirdik. Mühərrikləri idarə etmək çətin idi. Yalnız biri uça bildi.*

> *Qərargaha qayıtma. Saat 8-ə qədər tək idim. Mustafa Abdülhalik bəy gəldi. Hafizə Quran oxutduq. İsmət Paşa da gəldi. Yeməkdən sonra yola düşdülər."*

20 mart, bazar ertəsi-Akşehir

“Müdafiə heyəti, İhsan və Fahrettin Paşa gəldi.

İhsan Paşa (Ali İhsan Sabis) şikayət etdi. Mən açıq şəkildə haqsız olduğunu söylədim. Maşınla bir az gəzdim. İsmet Paşanın yanına getdim. Birlikdə bizə gəldik. Fahrettin (Altay) Paşanı və işçilərini yeməyə dəvət etdim. Hafizə Quran oxutduq.”

24 mart, cümə - Akşehir

“Celal bəy sülh təklifini bildirdi. Cümə namazı vaxtı hafizlər Ulucamidə mövlud oxudular... Gecə yarısından sonra səhər saat 5-ə qədər Ankarada Nazirlər Şurası ilə görüşdüm ...”9

Nevşehirli Həsən Fehmi Əfəndinin Ankara Vilayət Konağı qapısının qarşısında etdiyi duanı dinləyərkən (27 dekabr 1919-cu il) Ramazan bayramı münasibətilə ordularımızın uğuru üçün Türkiyə Böyük Millət Məclisi qarşısında dua və ziyafət mərasimi (6 may 1920-cı il)

Atatürk Çanaqqala müharibəsinin müvəffəq olma səbəbini Allaha və dinə olan bağlılığında görürdü

Anafartalar qrupu komandiri Atatürk müharibə dostları ilə.

Çanaqqala döyüşlərində Atatürkün komandirliyi altında vuruşan və daha sonra Atatürk Anafartalar Qrupu Komandiri olduqdan sonra 19-cu diviziyanın komandiri olmuş polkovnik Şefik Aker bir tarixi bir xatirəsini belə anladır:

> *"8/9 avqust (1915-ci il) gecə, 19-cu Partiya Komandanlığını mənə təhvil verərkən və Anafartalar Qrup Komandirliyinə gedəndə Atatürk sol tərəfimdə idi. Ağzından çıxan bir fısıltı diqqətimi çəkdi. Allaha sağlamlıq və müvəffəqiyyət üçün pıçıltı ilə dua etdiyini gördüm və anladım."10*

Atatürkün bu gözəl rəftarı, "Əgər Allah sizə kömək edərsə, heç kəs sizə qalib gələ bilməz. Əgər O, sizi zəlil edərsə, Ondan sonra kim sizə yardım edə bilər? Qoy möminlər Allaha təvəkkül etsinlər" (Ali İmran surəsi, 160) ayəsində təsvir edilən mömin xarakterinin gözəl nümunəsidir.

Çanaqqala müharibəsi zamanı qəhrəman ordumuzun mənəvi gücü ilə ayaqda durduğunu görən Atatürk əsgərlərimizin qətiyyətini belə dilə gətirirdi:

> *"Öləni görür, üç dəqiqə içində öləcəyini bilir, ən kiçik bir qəzəb belə keçirmirdi; sarsılmaq olmaz! Oxumağı bacaranlar əllərində Quranla cənnətə girməyə hazırlaşırlar. Bilməyənlər kəlimey-i şəhadət söyləyərək gəzirlər. Bu, Türk əsgərlərindəki mənəvi gücü göstərən heyrətləndirici və tərifəlayiq bir nümunədir. Çanaqqala savaşını qazananın bu yüksək ruhun olduğuna əmin olmalısınız."11*

Bu iman vəsiləsi ilə, Türk ordusu Çanaqqalada 250.000 şəhid versə də, ən kiçik geriləmə və sarsılma olmadan qəhrəmancasına vuruşdu. Çanaqqalada şəhid olan əsgər və qazilərimizin bu üstün əxlaqı aşağıdakı Quran ayəsinin bir təzahürüdür:

Ey iman gətirənlər! Kafir bir dəstə ilə üz-üzə gəldikdə möhkəm durun və Allahı çox yad edin ki, bəlkə nicat tapasınız. (Ənfal surəsi, 45)

Atatürk şəhidliyi və qaziliyi ən böyük şərəf və ən yüksək məqam bilən qəhrəman Türk ordusuna aşağıdakı sözlər ilə müraciət edirdi:

> *"Türk ordusu! Dünyanın heç bir ordusunda ürəyi səndən daha təmiz və güclü əsgər olmamışdır. Hər qələbənin mayası səndədir. Hər zəfərin ən böyük payı sənindir. İnamınız, inancınız, itaətiniz, heç bir gücün qorxuda bilməyəcəyi dəmir kimi təmiz ürəyinizlə düşməni məğlub etmək üçün göstərdiyiniz böyük səy üçün sizə könül borcumu və təşəkkürümü ərz edirəm."12*

Allahdan başqasından qorxmayan və şəhid olmağı ən yüksək məqam qəbul edən əcdadımız eyni hissləri ordumuza da aşılamışdır. Bir Quran ayəsində möminlərin bu gözəl xüsusiyyətlərinə belə işarə edilir:

> *Bəzi adamlar onlara: "Camaat sizə qarşı ordu toplayıbdır, onlardan qorxun!" – dedilər. Bu, onların imanını daha da artırdı və onlar: "Allah bizə yetər. O nə gözəl Qoruyandır!" – dedilər. (Ali İmran surəsi, 173)*

Atatürkün İslamdakı vicdan azadlığı haqqında izahı

İslam dini insanları dini əxlaqi dəyərlərə riayət etməyə çağırır. Qəbul edənlərin mükafatı və ya qəbul etməyənlərin cəzası Allahdadır. Bu mövzuda müsəlmanların vəzifəsi insanları yalnız Allah yoluna dəvət etməkdir. Uyub uymamaq isə insanın şəxsi seçimidir. Bu mövzuda Atatürkün aşağıdakı sözləri Quran əxlaqına tamamilə uyğundur:

> *"Din vicdan məsələsidir. Hər kəs vicdanının əmrinə tabe olmaqda sərbəstdir. Dinə hörmət edirik, düşünməyə və təfəkkürə qarşı deyilik. Yalnız dini işləri millətin və dövlətin işləri ilə qarışdırmamağa çalışırıq, niyyət və əmələ əsaslanan təəssübkeşlikdən çəkinirik."13*

"Elmi olduğu yerdən götürüb millətin hər bir fərdinin başına qoyacağıq. Elm üçün heç bir şərt yoxdur." M. Kamal Atatürk

Atatürkün dünyəviliyi izah etməsi İslamın ruhu və məqsədinə tamamilə uyğundur. Quranda dini qəbul etmənin öz qərarı olacağı və dini qəbul etmədiyi təqdirdə məcbur edilə bilməyəcəyi bildirilmişdir:

Dində məcburiyyət yoxdur. Artıq doğru yol azğınlıqdan aydın fərqlənir. Hər kəs tağutu inkar edib Allaha iman gətirərsə, heç vaxt qırılmayan ən möhkəm dəstəkdən yapışmış olar. Allah Eşidəndir, Biləndir.

(Bəqərə surəsi, 256)

Elmə verdiyi dəyər

Atatürkün hər sahədə əhəmiyyət verdiyi və müdafiə etdiyi anlayışların dinimizlə olan ahəngliyini görmək mümkündür. Atatürkün elmə yanaşması bunun başqa nümunəsidir. Atatürk, "Elmi olduğu yerdən götürüb millətin hər bir üzvünün başına qoyacağıq. Elm üçün heç bir tələb və ehtiyac yoxdur" deyərkən, əslində, Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in əsrlər öncədən söylədiyi "elm Çində belə olsa, alın" əmri ilə uyğunluq təşkil edir.

Atatürk dünya miqyasındakı xarici alimlərin iştirak etdiyi beynəlxalq iclaslara qatılardı. Yuxarıda bu şəxsiyyətlərlə söhbət zamanı görünür. Qarşısında, mənəvi qızlarından biri olan prof. dr. Afet İnan, yanındakı isə müəllimi, isveçrəli tarix üzrə professor Eugene Piccarddır.

İslamda elmə verilən əhəmiyyət Quranda açıq şəkildə bildirilmişdir. Allah Quran ayələrində; insanları düşünməyə, öyrənməyə və araşdırmağa çağırır. Bir ayədə belə bildirilmişdir:

Həqiqətən də, göylərin və yerin yaradılmasında, gecə ilə gündüzün bir-birilə əvəz olunmasında, insanlara fayda verən şeylərlə yüklənmiş halda dənizdə üzən gəmilərdə, Allahın göydən endirdiyi, onunla da ölmüş torpağı diriltdiyi suda, Onun bütün heyvanatı yer üzünə yaymasında, küləklərin istiqamətinin dəyişdirilməsində və göylə yer arasında ram edilmiş buludlarda, başa düşən insanlar üçün dəlillər vardır. (Bəqərə surəsi, 164)

Göyə, yerə və arasında yaşayan canlılara baxdığımızda hər birinin onları yaradan Allahın varlığını təsdiq etdiyini görürük. Elm kainatı və içindəki bütün varlıqları araşdırmağın və Allahın yaratmasındakı sənətkarlığı kəşf edib insanlara izah etməyin yoludur. Bu səbəbdən İslam dini, elmi Allahın yaratmasının təfərrüatlarına çatmağın bir yolu olaraq qəbul edir və bu səbəbdən də elmi təşviq edir. Atatürkün elmə verdiyi əhəmiyyət bu mənada başa düşülməlidir.

Atatürkün Quran əxlaqına uyğun şəxsiyyəti

Atatürkün hərbi dühası və dövlət xadimi keyfiyyətindən əlavə onu insan olaraq fərqləndirən bir çox vacib xüsusiyyəti vardır. Bu xüsusiyyətlər araşdırıldıqda; Atatürk əxlaqının bir çox cəhətdən Quran əxlaqı ilə uzlaşdığını asanlıqla görə bilərik. Atatürkün yaxın dostu və Qaziantepdə Türkiyə Böyük Millət Məclisinin vəkili olan Kılıç Ali Paşa, Atatürkün xeyirxah, anlayışlı və mehriban şəxsiyyətini belə izah etmişdir:

“Atatürk çox mülayim, sadiq bir insan idi. Vəfasızlardan və vəfasızlıqlardan inciyib kədərlənərdi. Qohumlarının, yaxınlarının hətta ailə problemlərini dinləyər, ata şəfqəti ilə çarə axtarar və onlara təsəlli verərdi. Bir insan dərdlərini ona bildirdikdən sonra rahatlayar, onun yanından qəlbi hüzurla dolaraq böyük rahatlıqla gedərdi.”15

“Atatürk çox səbirli insan idi. Bəzən onunla qonaqları arasında millət vəkilləri və dostları ilə elə mübahisələr olurdu ki, onun icazəsi və mehribanlığından cürət alaraq göstərilən narazılıqlara səbir göstərmək üçün ancaq və ancaq Mustafa Kamal olmaq lazım idi. Bu səbir və dözüm ona məxsus, ona yaraşan bənzərsiz bir fəzilət idi.”16

Atatürkün həssaslıqla üzərində durduğu səbir, Allahın tətbiq etməyimizi istədiyi əhəmiyyətli mömin xüsusiyyətlərdən biridir. Səbrin əhəmiyyəti Quranın bir çox ayəsində bildirilmişdir. Atatürkün bəzi digər əxlaq xüsusiyyətləri belə izah edilir:

“Atatürk ikiüzlü, riyakar və yaltaq insanları sevmirdi. Kiminsə ağılsızlıq etməsinə, yaxud bir-biri haqqında dedi-qodu etməsinə, bu cür bayağılıqlara dözməzdi. Belə vəziyyət olanda, ilk fürsətdə bu iki şəxsi üzləşdirərdi.”17

Quran ayələrini araşdırdığımızda möminlərin şəfqət, mərhəmət, düşüncəli, sədaqət, səbir, dürüstlük, tolerantlıq və arxasınca danışmamaq kimi bir çox gözəl xüsusiyyətlərə sahib olduqlarını görürük. Bu mövzularla əlaqədar bəzi ayələrdə belə deyilir:

Xoş söz demək və xətaları bağışlamaq, minnətlə verilən sədəqədən daha yaxşıdır. Allah Zəngindir, Həlimdir. (Bəqərə surəsi, 263)

İnsanlardan təkəbbürlə üz çevirmə, yer üzündə özünü darta-darta gəzib dolanma. Həqiqətən, Allah heç bir özündən razını, özünü öyəni sevmir. (Loğman surəsi, 18)

Üstəlik Öz tərəfimizdən bir şəfqət və paklıq da bəxş etdik. O, müttəqi idi. (Məryəm surəsi, 13)

...qəzəblərini boğur və insanları bağışlayırlar. Allah yaxşı iş görənləri sevir. (Ali İmran surəsi, 134)

Yenə də Atatürkün həyatını izah edən mənbələrdə bildirildiyi kimi, "Atatürk əsla dedi-qodu mövzusunun onun masasında müzakirə edilməsinə icazə verməzdi."[18] Atatürkün bu davranışı da Allahın insanlardan istədiyi Quran əxlaqına uyğundur. Ayədə belə bildirilmişdir:

Bir-birinizi güdməyin, bir-birinizin qeybətini qırmayın. Sizdən biriniz ölmüş qardaşının ətini yemək istəyərmi? Siz ki, bundan iyrənirsiniz. Allahdan qorxun! Həqiqətən, Allah tövbələri qəbul edəndir, Rəhmlidir.

(Hucurat surəsi, 12)

Atatürk həm ailəsindən, həm də yetişdiyi məktəblərdən Osmanlı mədəniyyətini öyrənmiş və bu mədəniyyətin örnək xüsusiyyətlərini daşıyan bir şəxs idi. Özünü inkişaf etdirməyə böyük əhəmiyyət verən, davamlı oxuyan, yeni fikirlərə açıq, layiqli bir şəxsiyyətə sahib olan Atatürk, geyiminə diqqət yetirən güclü və gümrah bir insan idi. Olduğu məkanların nizam-intizam qaydalarına da diqqət göstərərdi. Süfrə, Atatürkün qərar və düşüncələrinin bir növ mərkəz nöqtəsi və qonaqlarının isə feyzyab qaynağı idi. Atatürkün mənəvi qızı Sabiha Gökçen, Atatürkün süfrəsini belə izah edir:

> *"Bilinməli idi ki, Qazi Paşanın süfrəsi heç vaxt eyş-işrət, vaxt keçirmək və ya vaxt öldürmək üçün bir yer deyildi. O, masanı sanki bir məktəbə çevirmişdi. Dünyanın, ölkənin problemlərinin, elminin, fəlsəfənin, sənətin, insanlığın idealının və mədəni Türk millətinin gələcəyinin səhərə qədər müzakirə olunduğu bir məktəb idi ...Nur və xoş niyyətlə dolu bir masa."19*

Süfrə Atatürkün qərar və düşüncələri üçün bir növ mərkəz, qonaqları üçün isə feyz qaynağı idi. Bu səbəbdən Atatürkün süfrəsində həmişə qonaqlar olar, dövlət və mədəniyyət problemləri müzakirə olunardı.

Boş danışıqları sevməyən Atatürk, başqalarının da bu mövzuda diqqətli olmasına çalışırdı. Bu xüsusiyyətin Quranda bəhs edilən bir mömin vəsfi olması diqqət çəkicidir. Möminlərin insanları düşüncədən və ağıldan yayındıran boş söhbətlər qarşısında göstərdikləri alicənab münasibət Quranda belə izah edilir.:

> *...lağlağı məclisinə rast gəldikdə oradan ləyaqətlə ötüb keçərlər. (Furqan surəsi, 72)*

Mükəmməl şəxsiyyətə sahib olan Atatürk, geyiminə diqqət yetirən gümrah insan idi.

Məsləhətləşməyə verdiyi əhəmiyyət

Atatürkün özünü inkişaf etdirməyə böyük əhəmiyyət verən, davamlı oxuyan və hər zaman yeni fikirlərə açıq bir şəxsiyyəti var idi.

Atatürkün məsləhətləşməyə, yəni fərqli insanların fikirlərini öyrənməyə verdiyi əhəmiyyət bir qaynaqda belə izah edilir:

“Parlaq zəkasına, uzaqgörənliyinə və hadisələrin dərin təhlilinə əsaslanmaqla yanaşı, başqalarının fikir və mütaliələrinə də dəyər verirdi. Bəlkə də ən böyük yanı məsləhətləşməsi və məsləhətləşmədən sonra misilsiz məntiqinin hadisələrə hakim olması idi.”20

Atatürk özünün bu xüsusiyyətini aşağıdakı cümlələrlə ifadə edirdi:

“Mən diktator deyiləm... Çünki necə zorba və amansız olacağımı bilmirəm. Mən qəlbləri qıraraq deyil, qazanaraq hökm etmək istəyirəm.”21

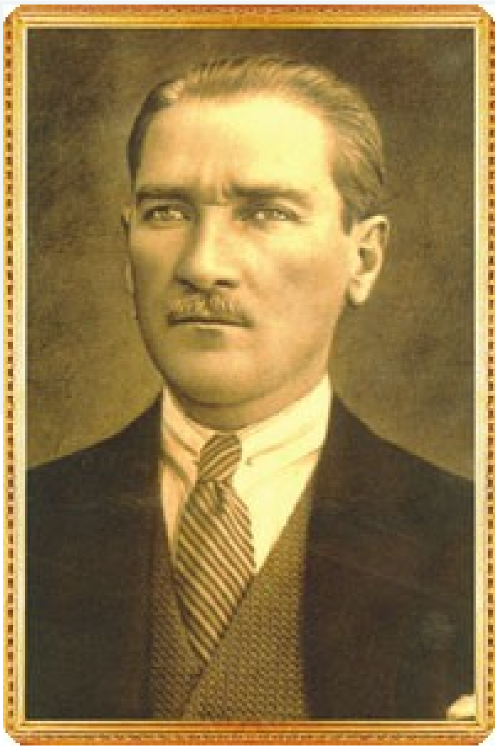

Atatürk fərqli insanların fikirlərini dinləmək məsələsinə böyük əhəmiyyət vermişdir.

Atatürkün məsləhətləşmə və digər insanlara qarşı yumşaq davranma kimi xüsusiyyətləri Quranda da bildirilən möminlərin xüsusiyyətləridir. Allah Quranda müsəlmanları təsvir etdikdə, “işləri barədə öz aralarında məsləhətləşir” (Şura surəsi, 38) deyir. Başqa bir ayədə isə insanlara mehribancasına söz söyləmək belə əmr edilmişdir.:

Əgər sən Rəbbindən dilədiyin mərhəməti umaraq onların üzünə baxmırsansa (imkanın olmadığı üçün onlara bir şey verə bilmirsənsə), onda onlara xoş söz de. (İsra surəsi, 28)

Peyğəmbərimiz (s.ə.v) həmişə ətrafındakı insanlara çox yumşaq və mülayim davranmış, onlarla məsləhətləşmiş və fikirlərini öyrənmişdir. Peyğəmbərimiz (s.ə.v)-in bu xüsusiyyətləri bir ayədə belə izah edilir:

Allahın mərhəməti sayəsində sən onlarla mülayim rəftar etdin. Əgər sən kobud və daş qəlbli olsaydın, onlar hökmən sənin ətrafından dağılışardılar. Sən onların günahından keç, Allahdan

onların bağışlanmalarını dilə və görəcəyin işlər barədə onlarla məsləhətləş. Qəti qərara gəldikdə isə Allaha təvəkkül et! Həqiqətən, Allah təvəkkül edənləri sevir. (Ali İmran surəsi, 159)

Qərarlılıq

İnananların ən vacib xüsusiyyətlərindən biri də qətiyyətdir. Bir ayədə qəddar inkarçılara tabe olmayan Kəhf əhlinin qətiyyəti belə bildirilir:

> *Onlar kafir hökmdarın qarşısında durub: "Rəbbimiz göylərin və yerin Rəbbidir. Biz heç vaxt Ondan başqa məbuda ibadət etməyəcəyik. Əks halda olduqca böyük bir küfr danışmış olarıq!" – deyərkən onların qəlbinə qüvvət verdik."(Kəhf surəsi, 14)*

Qətiyyət Atatürkün də çox əhəmiyyətli xüsusiyyəti idi. O, müsəlman torpağı olan Türkiyənin işğalçı qüvvələrə qarşı qorumaq üçün ömrü boyu çox qətiyyətli mübarizə apardı. Bütün çətinliklərə baxmayaraq, Samsuna gəldiyi andan Qurtuluş Müharibəsinin sonuna qədər mübarizədən əl çəkmədi və zərrə qədər zəiflik göstərmədi. Bunun ən yaxşı nümunələri Samsuna gəlməsindən Ərzurum konqresinə qədər olan dövrdə görülə bilər. Xalqın və dövlətin böyük ümidsizliyə qapıldığı anda, onun qətiyyət və davasına olan inamı onun müvəffəqiyyət yolundakı yeganə işıq idi. Bu çətin dövrdə Mustafa Kamal Paşa, bir tərəfdən komandirlər ilə təmasda olub, müdafiə mövzusunda onlarla ortaq fikrə gəlməyə çalışır, digər tərəfdən də yorğun və viran olmuş insanların mənəvi güclərini və özünə inamlarını gücləndirməyə çalışırdı. İşləri bu mövzuda möhkəm təməllər qurmasına şərait yaratdı və ətrafına, həmkarlarına və ictimaiyyətə mənəvi güc aşılamağa müvəffəq oldu.

Atatürkün qətiyyətinin əsl ifadəsini "Gənclərə müraciəti"nin hər sətrində oxumaq mümkündür:

"Ey Türk gəncləri!

> *Birinci vəzifəniz, Türk müstəqilliyini və Türk Cümhuriyyətini sonsuza qədər qorumaq və müdafiə etməkdir. Varlığınızın və gələcəyinizin təməli budur. Bu təməl sizin ən qiymətli sərvətinizdir. Gələcəkdə də sizi bu xəzinədən məhrum etmək istəyən daxili və xarici pis niyyətli insanlar olacaqdır. Bir gün müstəqilliyinizi və cümhuriyyətinizi qorumaq məcburiyyətində qalsanız, vəzifəyə başlamaq üçün mövcud vəziyyətin imkanları və şərtləri barədə düşünməyəcəksiniz! Bu ehtimal və şəriət çox naməlum bir təbiətdə özünü göstərə bilər. Müstəqilliyinizə qəsd edəcək düşmənlər bütün dünyada misilsiz bir qələbənin təmsilçiləri ola bilərlər. Zorla və saxtakarlıqla sevimli vətənin bütün qəsrləri ələ keçirilə bilər, bütün tərsanələrinə girilər, bütün orduları dağılar və ölkənin hər tərəfi işğal oluna bilər. Bundan daha vahiməsi ölkə daxilində güc sahibi olanlar qəflət və azğınlıq, hətta xəyanət edə bilərlər. Əslində bu iqtidar sahibləri şəxsi mənfəətlərini xeyirxahların siyasi istəkləri ilə birləşdirə bilərlər. Millət zərurətdən viran qalmış və tükənmiş ola bilər.*

Ey Türk gələcəyinin oğlu!

> *Bu vəziyyətdə və şəraitdə vəzifəniz; Türk İstiqlaliyyətini və Cümhuriyyətini qurtarmaqdır..."22*

Atatürkün qətiyyətinin başqa bir nümunəsi Sakarya müharibəsindən əvvəl baş verən hadisələrdə görülə bilər.

Sakarya müharibəsindən əvvəl Türk qüvvələrindən sayca daha çox olan, daha müasir silahlara sahib olan və daha çox təchizatı olan Yunan qüvvələri böyük hücuma başlamışdılar. Bu vəziyyət qarşısında Türk ordusu geriləməyə başlayır. Yunan toplarının səsləri belə Ankaradan eşidiləcək nöqtəyə çatdı. Türkiyə Böyük Millət Məclisində hay-küy başladı və cəbhəyə millət vəkillərindən ibarət heyət göndərildi. Xalqdakı və məclisdəki mühiti görən Atatürk, bütün xalqın ruh yüksəkliyini artıran və qələbə inamını bərpa edən bir bildiriş yayımladı. Atatürkün aşıladığı inam hissi qısa müddətdə böyük qələbəyə səbəb oldu. Bu sənəddə aşağıdakılar göstərilir:

> *“Düşmənin irəliləməsi ehtimalına qarşı qətiyyən xalqın tərəddüd etməsinə və şübhə duymasına ehtiyac yoxdur. Düşmənin Anadolu və daxilinə doğru uzanan qolları məzarlarına yaxınlaşır; bu yeni səfər düşmənin ölüm səyahətidir. Allahın yardımı, tezliklə baş verəcək hadisələr bunu göstərəcəkdir.”23*

Osmanlı imperiyasının uğur qazanmasının ən mühüm amillərindən biri sultanların orduya şəxsən rəhbərlik etmələridir. Sultanın orduya şəxsən rəhbərlik etməsi əsgərlərə böyük mənəvi güc vermişdir. Amma fasilə və geriləmə dövründə sultanlar ordunu öz vəkillərinə əmanət etməyə başladılar ki, bu da əsgərin mənəvi gücünə mənfi təsir göstərdi. Milli mübarizə dövründə ordu yenidən xalqın lideri tərəfindən şəxsən idarə edilməyə başlandı.

Qurtuluş savaşı ərzində say və döyüş sursatı baxımından çox məhdud imkanlara malik olan ordumuz Atatürkün və onun silahdaşlarının cəsarətindən və qətiyyətindən əldə edilmiş mənəvi ruhla tarixdə misli görünməmiş qələbə qazanmışdır. Atatürkün cəsarəti yalnız Qurtuluş savaşında deyil, ondan əvvəl baş vermiş birinci dünya müharibəsində də diqqətəlayiq idi. Ulu öndərimiz Çanaqqalada yaralanmış və Sakarya savaşında isə qabırğa sümüyü qırılmışdı. Buna baxmayaraq, o, ordunu yaralı halda xərək üzərində idarə edirdi. Atatürkün bu cəsarəti və qətiyyəti, inandığı müqəddəs dəyərlərdən qaynaqlanırdı.

Atatürk uzun illər sonra Türk ordusu üçün Hafiz Sadəttin Kaynaka hazırlatdığı xütbə; onun şəhidliyə, vətən yolunda mücadiləyə verdiyi əhəmiyyəti aydın şəkildə ortaya qoyur.

Atatürk ordu müfəttişləri üçün hazırlatdığı bu xütbədə aşağıdakı Quran ayələrini də daxil etdirmişdir:

Allah yolunda öldürülənləri əsla ölmüş sanma. Əksinə, onlar diridirlər; özlərinin Rəbbi yanında onlara ruzi verilir. (Ali İmran surəsi, 169)

Ey iman gətirənlər! Kafir bir dəstə ilə üz-üzə gəldikdə möhkəm durun və Allahı çox yad edin ki, bəlkə nicat tapasınız. (Ənfal surəsi, 45)

Ordumuz Atatürkün və yoldaşlarının cəsarəti və qətiyyətindən qaynaqlanan mənəvi güc ilə tarixdə misli görünməmiş zəfər qazanmışdır.

Xalqın və rəhbərlərin ümidsizliyə qapıldığı bir dövrdə Atatürkün əzmkarlığı və davasına olan inamı müvəffəqiyyət yolunda yeganə işıq idi. Bu münasibətlə Atatürk ətrafına, həmkarlarına və xalqa mənəvi güc aşılamışdı.

Düşmənlərə qarşı bacardığınız qədər qüvvə və döyüş atları hazırlayın ki, bununla Allahın düşmənini, öz düşməninizi və onlardan başqa sizin bilmədiyiniz, lakin Allahın bildiyi kimsələri qorxudasınız. Allah yolunda nə xərcləsəniz, əvəzi sizə tam ödənilər və sizə zülm edilməz. (Ənfal surəsi, 60)

Ey Peyğəmbər! Möminləri döyüşə ruhlandır. Əgər aranızda iyirmi səbirli kişi olsa, kafirlərdən iki yüzünə qalib gələr; əgər aranızda yüz səbirli kişi olsa, kafirlərdən mininə qalib gələr. Çünki onlar anlamayan adamlardır. İndi Allah sizin yükünüzü yüngülləşdirdi. Çünki O, sizdə zəiflik olduğunu bilirdi. Əgər aranızda yüz səbirli kişi olsa, kafirlərdən iki yüzünə qalib gələr; əgər aranızda min səbirli kişi olsa, Allahın izni ilə kafirlərdən iki mininə qalib gələr. Allah səbir edənlərlədir. (Ənfal surəsi, 65-66)

Şübhəsiz ki, Allah möhkəm bir divar kimi səf-səf düzülüb Onun yolunda vuruşanları sevir. (Saff surəsi, 4)

Ey iman gətirənlər! Sizi ağrılı-acılı əzabdan xilas edəcək bir ticarəti sizə bildirimmi? Allaha və Onun Elçisinə iman gətirin, Allah yolunda malınız və canınızla cihad edin. Bilsəniz, bu sizin üçün nə qədər xeyirlidir. Bu təqdirdə O sizin günahlarınızı bağışlayar və sizi ağacları altından çaylar axan Cənnət bağlarına və Ədn bağlarındakı gözəl məskənlərə daxil edər. Bu, böyük müvəffəqiyyətdir. (Saff surəsi, 10-12)24

Əvvəlki səhifədəki ayələrin içində aldığı xütbənin Türk ordusunun müfəttişlərinə çatdırılmasını tələb edən Atatürkün mənəviyyata nə qədər əhəmiyyət verdiyi aydındır.

Türk ordusu böyük bir zəfər qazandı, İzmirə girir. (9 sentyabr 1922-ci il)

Dindar şəxsiyyətinin bir əlaməti kimi Atatürk həmişə din xadimlərinə böyük hörmətlə yanaşmışdır. Cümhuriyyətin ilk Diyanət İşləri başçısı Rıfat Börekçi bunu belə izah edir:

> *“Atanın hüzuruna girəndə məni ayaq üstə salamlayırdı. Utanaraq əzilib-büzüləndə və “Paşa, məni utandırırsan” dedikdə, “din xadimlərinə hörmət etmək İslamın tələbidir” deyərdi. Atatürk müqəddəs dinimizi siyasətində şəxsi maraqları üçün istifadə edən cahil ruhaniləri sevmirdi.”25*

Atatürkdəki digər mömin xüsusiyyəti: Təvazökarlıq

Floryada camaat və uşaqlar arasında (1935-ci il)

Atatürkün ən böyük xüsusiyyətlərindən biri də, yaşadığı dövrün çox uzaqgörən dahilik və müvəffəqiyyətlərlə dolu həyata sahib olmasına baxmayaraq, çox təvazökar olması idi.

Təvazökar olmaq da bizə Quran ayələrində tövsiyə edilən əhəmiyyətli müsəlman xüsusiyyətlərindəndir. Bu mövzuyla əlaqədar ayələrdən bəziləri belədir:

> *Mərhəmətli Allahın qulları o kəslərdir ki, onlar yer üzündə təvazökarlıqla gəzər, cahillər onlara xoşagəlməz bir söz dedikdə: "Salam!" – deyərlər. (Furqan surəsi, 63)*

> *...Sizin məbudunuz Tək olan İlahdır. Yalnız Ona itaət edin. Sən müti olanlara müjdə ver. (Həcc surəsi, 34)*

Atatürkün təvazökarlığını göstərən sənədlərdə başqa xüsusiyyətlərinin də olduğu ön plana çıxır. Bu xüsusiyyət, demək istədiyi sözü ən təsirli sözlərlə, ən gözəl mənanı verəcək şəkildə izah etmədəki peşəkarlığıdır. Atatürk, qarşısındakı insanı həmişə ən gözəl şəkildə motivasiya etmiş və bunu edərkən natiqlik qabiliyyətindən istifadə etmişdir.

Təvazökarlığı, natiqlikdəki professionallığı və bunu insanlara ən müsbət təsir edəcək şəkildə istifadə etməsi, dünya tarixində çox az insanda görülən həqiqi mömin xüsusiyyətidir. Bir ayədə belə buyurulur:

> *İnsanlardan təkəbbürlə üz çevirmə, yer üzündə özünü darta-darta gəzib dolanma. Həqiqətən, Allah heç bir özündən razını, özünü öyəni sevmir. (Loğman surəsi, 18)*

Çalışqanlığı

Atatürkün bir başqa əhəmiyyətli xüsusiyyəti də söyləmək istədiyi kəlməni ən təsirli sözlərlə, ən gözəl mənanı verəcək şəkildə ifadə etmə bacarığıdır. Natiqliyindən insanları ən müsbət şəkildə təsirləndirəcək şəkildə istifadə etməsi dünya tarixində çox az insanda görülən əsl mömin xüsusiyyətidir.

Atatürk çalışqan olmanın əhəmiyyətini təkidlə vurğulamış, üstəlik, bunun İslam dininin bir gərəyi olduğunu bildirmişdir. Aşağıdakı sözləri bu mövzudakı düşüncələrini göstərir:

> *"Əvvəlki zamanla müqayisədə daha çox çalışacağıq, daha qısa müddətdə böyük işlər görəcəyik. Bunda da müvəffəq olacağımıza şübhəm yoxdur. Çünki Türk milləti böyük şəxsiyyət sahibidir." (Onuncu il nitqi)*

> *"Uca dinimiz çalışmayanın insanlıqdan uzaq olduğunu söyləyir. Bəzi şəxslər mədəni olmağın kafir olmaq olduğunu düşünür. Əsil kafirlik onların bu inancıdır."26*

> *"Dinimiz millətimizə dəyərsiz, məzlum, alçaq olmağı məsləhət görmür."27*

Bildirdiyimiz kimi, Atatürkün bu nəsihətləri Quran əxlaqına uyğundur. Quranda Allah insana çalışqan olmağı əmr edir:

> *İşlərini qurtaran kimi Allah yolunda çalış! (İnşirah surəsi, 7)*

Atatürkün incəsənətə verdiyi əhəmiyyət və Quranda incəsənət anlayışı

Atatürk təsviri incəsənətə və estetikaya böyük əhəmiyyət verdi. Aşağıdakı sözləri bu mövzuda düşüncələrini bildirir:

> *“Rəsm çəkməyən, heykəl düzəltməyən, elmin tələb etdiyi şeyi etməyən bir millət; o millətin irəliləyə bilməyəcəyini etiraf etməliyik.”28*

> *“Gənclərimizin bütün incəsənət sahələrində millətin necə yüksəlməsini istədiyinizi bilirəm. Bu reallaşdırılmaq üzrədir. Bu mövzuda təcili və ilk önə çəkilməli olan Türk musiqisidir. Bir millətin dəyişikliyindəki meyar onun musiqidəki dəyişikliyi qəbul etməsi və anlamasıdır.”29*

> *“İncəsənətə olan marağınızı canlandırmaq istəyirəm. Ankarada bir konservatoriya və tamaşa akademiyası yaradıldığını qeyd etmək mənim üçün çox xoşdur.”30*

Atatürkün incəsənətə verdiyi bu əhəmiyyət, Quranda təsvir olunan incəsənət anlayışı ilə tamamilə uyğundur. Allah Quranda incəsənətin əhəmiyyətini vurğulayan və müsəlmanların incəsənətdəki zövqünə işarə edən çox vacib məlumat verir. Cənnətdəki təsvirlər mükəmməl incəsənət zövqünün olduğunu göstərir.

Allah hz. Süleymanın incəsənət anlayışını müsəlmanlara nümunə olması üçün Quranda da ətraflı izah edilmişdir. Ayələrdə hz. Süleymanın möhtəşəm saray inşa etdiyi, burada “qəsrlər, heykəllər, hovuzlara bənzər çanaqlar və yerindən tərpənməyən nəhəng qazanlar” olduğu bildirilir (Səba surəsi, 13). Hz. Süleymanın sarayının döşəməsinin şüşədən olduğu və Səba məlikəsinin bu saraya olan heyranlığına diqqət çəkmək üçün bunu su zənn etdiyi söylənilir (Nəml surəsi, 44). Bu ayələr müsəlmanların, xüsusən də müsəlman hökmdarların incəsənətə verməli olduqları əhəmiyyətə, Atatürkün çıxışlarında dilə gətirdiyi idealların və müxtəlif tətbiqlərin Quran əxlaqı ilə çox uyğun olduğuna işarədir.

Atatürkün gözəl danışmaq haqqındakı nəsihətləri

Quranda möminlərin vacib xüsusiyyətlərindən biri də insanlara xoş sözlər söyləməkdir. Başqa sözlə desək, insanlarla konstruktiv, səmimi, təsirli və rasional şəkildə danışmaq, onlara qarşı ən nəzakətli və layiqli üslubdan istifadə etməkdir. Bu məsələnin əhəmiyyəti Quran ayələrində belə izah edilmişdir:

Allahın necə məsəl çəkdiyini görmürsənmi? Gözəl söz kökü yerdə möhkəm olan, budaqları isə göyə yüksələn gözəl bir ağac kimidir. O ağac Rəbbinin izni ilə öz bəhrəsini hər zaman verir. Allah insanlar üçün misallar çəkir ki, bəlkə, düşünüb ibrət alsınlar. (İbrahim surəsi, 24-25)

Qullarıma de ki, ən gözəl sözləri danışsınlar. Çünki şeytan onların arasına ədavət sala bilər. Həqiqətən, şeytan insanın açıq-aydın düşmənidir. (İsra surəsi, 53)

Atatürk, Quran əxlaqının bir parçası olan “gözəl söz söyləmək” məsələsinə də böyük əhəmiyyət verirdi. Bu, onun söhbətləri, çıxışları və ifadələri araşdırıldıqda aydın görünür. Üstəlik, bu mövzuda cəmiyyətə vacib tövsiyələr də vermişdi. Aşağıdakı sözləri bu mövzuda Türk gəncliyinə göstərdiyi yolun ifadəsidir:

> *“Türk gənci danışarkən ifadəsi və anlatma tərzi, Türk gənci yazarkən onun ifadə üslubu onu dinləyənləri onun getdiyi yola aparmalıdır; Bu bacarığı sayəsində Türk gənci onu dinləyən və ya məqaləsini oxuyanları yüksək Türk idealına çatdıra bilməlidir.”31*

Quranın oxunmasına və izahına verdiyi əhəmiyyət

Allah Quranı insanlara rəhbər və mərhəmət olaraq nazil etmişdir. Allah Quranla insanları qaranlıqdan nura çıxarır və onlara qurtuluş yolunu göstərir. Quranın bu xüsusiyyətini açıqlayan ayələrdən biri belədir:

Bu mübarək Kitabı, insanların onun ayələrini düşünüb anlaması və ağıl sahiblərinin də ondan ibrət götürməsi üçün sənə nazil etdik. (Sad surəsi, 29)

Atatürk də Quranı rəhbər götürmüş bir müsəlmandır. Ömrü boyunca Quran oxumağa böyük əhəmiyyət verirdi. Hafız Zeki Çağlarman Atatürkün bu tərəfini belə izah etmişdir:

"Atatürkün bacısı Makbulə xanımla uzun illər qonşu olmuşduq. Hər il Ramazan ayı yaxınlaşanda Atatürkün bacısı; "Makbulə, Ramazan gəlir, anamıza xətim oxutmağı unutma" deyər və xətmi oxuyan hafizə verilməsi üçün zərfdə pul verərdi."32

Atatürk Quranın mənasının xalq tərəfindən başa düşülməsi üçün çox səy göstərirdi. Bu məqsədlə, o dövrdə mövcud olmayan türk dilində tərcümə və şərh yazmağı əmr etmişdi. Hadimli Əfəndinin "Hulasatü'l Beyan fi Tefsiri'l Quran" və Elmalılı Hamdi Yazırın "Hak dini Quran dili: Yeni Mealli Türkcə şərhi", xüsusən Cümhuriyyətin ilk on beş ilində (yəni Atatürkün həyatı boyunca) Quranla əlaqəli 10-a yaxın əsər yazılmış və nəşr edilmişdir. Bu əsərlərin əksəriyyəti, xüsusən, Hamdi Yazıra 1936-cı ildə sifariş verdiyi əsər xalqımıza pulsuz paylanmışdı. Həqiqi İslamı xalqımıza öyrətmək üçün türk dilinə tərcümə olunmuş hədislər də pulsuz paylanmışdır.[40] Eyni dövrdə məscidlərin din xadimlərinə olan ehtiyaclarını ödəmək üçün İmam-Hatip məktəbləri açılmışdır.

Atatürk dinin dirçəlişi üçün həyata keçirdiyi bu fəaliyyətləri belə izah edir:

> *“Əvvəlcə Quranın dilimizə tərcümə olunmasını istədim. Bu da ilk dəfə türk dilinə tərcümə edilmişdir. Hz. Məhəmməd (s.ə.v)-in həyatına dair bir kitabın tərcümə olunmasını əmr etdim.”34*

Məscidlərdə oxunan xütbələrin əsas məqsədlərinə çatması, yəni faydalı və yol göstərən insan olması üçün alınan tədbirləri belə izah edir:

> *“Xütbənin məqsədi; xalqın maariflənməsi və xalqa rəhbərlik etməsidir. Xütbə oxuyanlar siyasi, sosial vəziyyəti, sivilizasiyanın vəziyyətini və sivilizasiya dünyasının problemlərini hər gün izləməlidirlər. Bunun üçün xütbələr türk dilində və günümüzə uyğun olmalıdır.” (Balıkesir xütbəsi)35*

Quranı xalqa öyrətmək və izah etmək səyləri də Atatürkün dinə inamının və dinə xidmət anlayışının açıq göstəricisidir. O dövrə qədər türk dilinə tərcümə edilməyən Quran, Atatürk dövründə ilk dəfə türk dilinə tərcümə və təfsir edilmiş, bu məqsədlə cəmiyyətin Quranı başa düşməsi və ondan məsləhət alması məqsəd qoyulmuşdu. Həqiqətən, bu, Quranın endirilmə məqsədidir. Ayələrdə Quranın insanlar tərəfindən başa düşülməsinin və öz dillərində oxunub qavranmasının əhəmiyyəti belə bildirilmişdir:

Biz Quranı sənin dilində asanlaşdırdıq ki, onlar öyüd-nəsihət ala bilsinlər. (Duxan surəsi, 58)

Əgər Biz onu yad bir dildə Quran etsəydik, onlar deyərdilər: “Nə üçün onun ayələri müfəssəl izah edilməmişdir? Yad dil və ərəb peyğəmbər?!” De: “O, iman gətirənlərə doğru yol göstəricisi və şəfadır”. İman gətirməyənlərin isə qulaqlarında tıxac vardır. Onlar ona qarşı kordurlar. Onlar sanki uzaq bir yerdən çağırılırlar. (Fussilət surəsi, 44)

Atatürk dinimizdə əmr olunduğu kimi, sülhpərvər insan idi

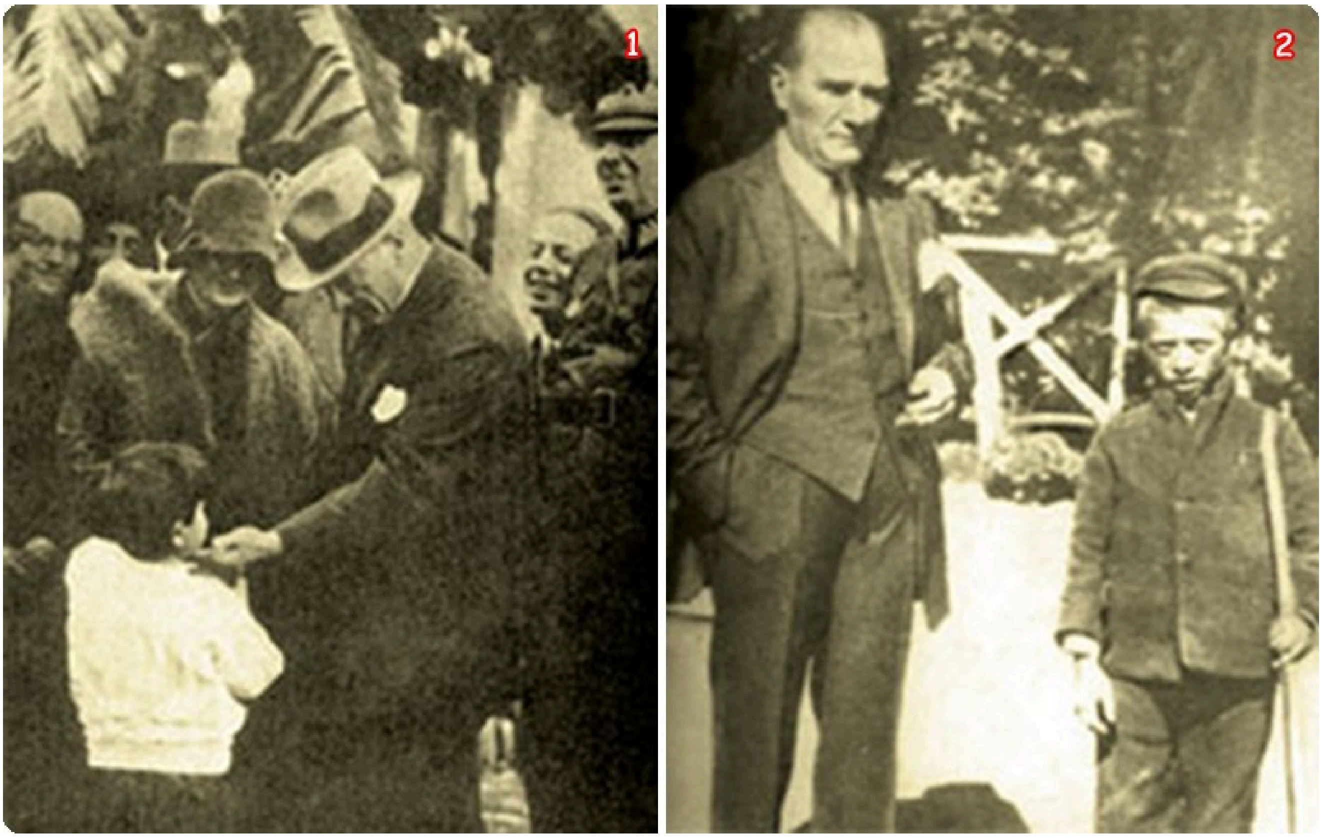

Atatürkdə Quran əxlaqının əsasını təşkil edən sevgi, mərhəmət, tolerantlıq, ədalət kimi bütün xüsusiyyətləri görmək mümkündür.

Quran, Allahın insanlara bələdçi olaraq göndərdiyi bir kitabdır və Allah Quranda insanlara ən gözəl əxlaqı yaşamağı əmr etmişdir. Bu əxlaqın əsasında sevgi, şəfqət, tolerantlıq, ədalət və mərhəmət kimi anlayışlar yer alır. İslam, bu keyfiyyətlərin cəmiyyətlər və ölkələr arasında olduğu kimi fərdlər arasında da üstünlük təşkil etməsini bildirir. İslam sözü ərəb dilində "sülh" sözü ilə eyni mənanı ifadə edir. Quran ayələrində insanlar yer üzündə şəfqətin, mərhəmətin, tolerantlığın və sülhün yaşana biləcəyi bir model olaraq İslam əxlaqına dəvət edilir. Bəqərə surəsinin 208-ci ayəsində aşağıdakılar bildirilir:

Ey iman gətirənlər! İslamı bütövlüklə qəbul edin və şeytanın addım izləri ilə getməyin. Şübhəsiz ki, o sizə açıq-aydın düşməndir.

(Bəqərə surəsi, 208)

Qurana görə müharibə, yalnız lazım olduqda tətbiq olunmaq və müəyyən insan və əxlaq sərhədləri daxilində aparılmaq üçün "arzuolunmaz bir zərurət"dir. Bir ayədə yer üzündə müharibə edənlərin kafir olduqları və Allahın müharibəyə razı olmadığı izah edilir:

...Onlar hər dəfə müharibə alovunu yandırdıqda Allah onu söndürər. Onlar yer üzündə fitnəkarlıq törətməyə səy göstərirlər. Allah isə fitnəkarları sevmir! (Maidə surəsi, 64)

Peyğəmbərimiz hz. Məhəmməd (s.ə.v)-in həyatına nəzər saldıqda müharibənin yalnız məcburi hallarda və müdafiə məqsədləri üçün istifadə edilən bir metod olduğunu görə bilərik.

Atatürk də İslam əxlaqının bu sülhpərvər xüsusiyyətini rəhbər olaraq görürdü. Atatürkün siyasi doktrinası Quranda buyurulduğu kimi lazım olduqda müdafiə məqsədi ilə mübarizə aparmaq, ancaq mahiyyət etibarilə sülhü dəstəkləməkdir. Məşhur "Yurdda sülh, dünyada sülh" ifadəsi bu mövzuda tarixi bir şüardır. Çıxışlarından birində belə söyləmişdir:

> *"Xarici siyasətdə cümhuriyyətin məqsədi beynəlxalq sülhü qorumaq və təhlükəsiz yaşamaqdır. Hər gün dostluq və qonşularımızla münasibət qurmaq yolunda bir az da irəliləyirik."36*

NƏ CÜR MİLLƏT İSTƏMİŞDİR?

Atatürkün dindarlığının dəlillərinə həm şəxsi həyatında, həm də çıxışlarında rast gəlmək olar. Quranı tez-tez oxuması, Quranı oxuduğu zaman yaşadığı duyğulu göz yaşları, dinin və milli-mentalitetin əhəmiyyəti barədə səmimi sözləri, şəxsi həyatından əldə etdiyimiz və onun inancını ortaya qoyan tapıntılardır. Atatürkün Türk millətinə gətirməyə çalışdığı əxlaq və dünyagörüşünə baxdığımızda xurafat və saxta ənənələrdən təmizlənmiş saf və səmimi bir din anlayışı diqqət çəkir. Çıxışlarının bir çoxunda dinimizi tərifləmiş və dinin cəmiyyət tərəfindən başa düşülməli və yaşanmalı olduğuna diqqət çəkmişdir. Bu mövzuda dediyi sözlərdən bəziləri belədir:

"...Ali dinimiz hər bir müsəlman kişi və qadın üçün araşdırma aparmağı fərz qılır və hər bir müsəlman bu dinə bağlı olanları aydınlatmaqla vəzifəlidir."37

"Din insanların qidasıdır. Allahsız insan boş ev kimidir. İnsanlara kədər verər... Bu dinlərin sonuncusu əlbəttə ki, ən mükəmməlidir. İslam dini hamısından üstündür."38

"Türklər dinlərinin nə olduğunu bilmirlər. Bunun üçün Quran türk dilində olmalıdır."39

"Türk milləti daha dindar olmalıdır. Demək istəyirəm ki, bütün sadəliyi ilə dindar olmalıdır. Dinimə; Həqiqətə inandığım kimi inanıram. Şüura zidd olan və irəliləmənin qarşısını alan bir ehtiva etmir. Halbuki, Türkiyəyə suverenlik verən bu Asiya xalqında; daha mürəkkəb, süni, batil inanclardan ibarət olan başqa bir din vardır. Ancaq bu cahillər, bu acizlər vaxtı çatanda aydınlanacaqlar. Bu aydınlığı görə bilmirlərsə, özlərini ölümə məhkum ediblər deməkdir. Biz onları xilas edəcəyik."40

Atatürkün tövsiyələri araşdırıldığında Türk millətindən istədiyi şeylərin Quran əxlaqına uyğun olduğu görülə bilər: Elmə və incəsənətə əhəmiyyət vermək, xurafatlardan qorunmaq, ağıllı və çalışqan olmaq, təmizlik, estetika və keyfiyyətə əhəmiyyət vermək, ölkəsini və millətini sevmək kimi... Atatürkün bu mövzudakı fikirlərini aşağıdakı sözləri daha aydın izah edir:

"Bilin ki, ağıl, məntiq, cəmiyyətin xeyrinə uyğun olan şey dinimizə də uyğundur. Bir şey ağıl və məntiqə, xalqın xeyrinədirsə, heç kimdən soruşmayın. Bu şey dinə uyğundur."41

Atatürk hər zaman cəmiyyəti dindən sui-istifadə etmək istəyən pis niyyətli insanlara qarşı xəbərdar etmişdir. Bunun qarşısını almaq üçün bir çox çıxışında milləti dinimizi öyrənməyə çağırmışdır:

"Bilirsiniz ki, bizi yanlış yola yönəldən əxlaqsızlar tez-tez din pərdəsi altında gizlənmiş, təmiz və pak insanlarımızı din qaydaları adı ilə aldatmışlar. Tariximizi oxuyun və dinləyin... Milləti məhv edən, kölə edən pisliklərin həmişə din pərdəsi altındakı küfrdən gəldiyini görəcəksiniz."42

Atatürk dini təhsilə böyük əhəmiyyət vermişdir

Sivasda təhsil almaq istəyən bir gəncin ərizəsini dinləyərkən

Atatürk bir çıxışında belə söyləmişdir:

"Bizdə rahiblik sistemi yoxdur. Hamımız bərabərik və dinimizin əmrlərini bərabər şəkildə öyrənmək məcburiyyətindəyik. Hər fərd; dinini və inancını öyrənmək üçün bir yerə möhtacdır. Bu, bir məktəbdir... Hər cəhətdən yüksək peşə və ixtisas sahibi olan insanları yetişdirmək lazım olduğu kimi, dinimizin həqiqi fəlsəfəsini öyrənmək və elmi təlqin gücünə sahib seçilən və həqiqi böyük alimləri yetişdirəcək yüksək qurumlarımız olmalıdır."43

Dinimizin üzərində durduğu mövzularından biri olan elm və təhsil də Atatürkün ən çox əhəmiyyət verdiyi anlayışlar arasındadır. Peyğəmbərimiz (s.ə.v) elmlə bağlı fikirlərini aşağıdakı hədislərdə açıq şəkildə bildirmişdir:

"Elm Çində olsa da alın."

"Elm müsəlmanın itkisidir, onu harada tapsa götürər."

"Hikməti al, hansı qabdan çıxmağının sənə zərəri olmaz."

Bu hədislərin də göstərdiyi kimi, elm və mədəniyyət Allahın insana verdiyi nemətlərdir və müsəlmanlar bu nemətləri heç bir mühafizəkarlıq göstərmədən ən təsirli şəkildə öyrənməli və istifadə etməlidirlər. Bu açıq düşüncəni mənimsəyən Atatürk də elm Çində də olsa onu almağı, başqa sözlə desək, Türkiyəni çağdaş sivilizasiyalar arasında görməyə çalışırdı:

"Övladlarımızı bu şəkildə tərbiyə etməli və öyrətməliyik və ticarət, kənd təsərrüfatı və incəsənət dünyasında və bütün fəaliyyət sahələrində faydalı olması üçün onlara bilik verməliyik. Nəticə etibarilə, təhsil proqramımız, həm ibtidai, həm də orta təhsildə veriləcək hər şey bu fikrə uyğun olmalıdır."44

Atatürk məktəblərin sosial həyatdakı əhəmiyyəti ilə bağlı bunları söyləmişdir:

"Məktəbin adını hörmət və izzətlə çəkək. Məktəb gənc zehinlərə, insanlığa hörməti, millətə və ölkəyə sevgini və istiqlal şərəfini öyrədir. Müstəqillik təhlükə altında olduqda, onu xilas etməyin ən etibarlı yolunu müəyyənləşdirir. Ölkəni və milləti xilas etməyə çalışanlar ixtisaslarında şərəfli mütəxəssis və alim olmalıdırlar. Bunu təmin edən də məktəbdir."45

"Xütbənin məqsədi insanları maarifləndirmək və xalqa rəhbərlik etməkdir"[46] deyən Atatürk aydın, həm müasir sivilizasiyanı mənimsəmiş, həm də dininə səmimi qəlbdən sadiq millət istəyirdi. Bu, onun həqiqi məqsədi və bizə qoyduğu mirasdır.

Sivas liseyində həndəsə dərsində (13 noyabr 1937-cu il) İstanbul Universiteti Hüquq Fakültəsinin dərsində (15 dekabr 1930-cu il) Adana Qızlar İnstitutunun tarix dərsində (19 noyabr 1937-ci il)

YAXINLARININ DİLİNDƏN

IV

Yaxınlarının Cümhuriyyətimizin qurucusu Ulu Öndər Atatürk haqqında söylədikləri onun dinə səmimi bağlılığını göstərən ən yaxşı nümunələrdən biridir.

Atanın yaxınları ilə edilən müsahibələr "Rönesans" jurnalının 1991-ci ilin fevral sayında yer aldı. Yaxınları Atatürkün dini şəxsiyyətini belə izah etmişdilər:

Ülkü Adatepe (mənəvi qızı)

Atatürk, mənəvi qızlarından biri olan Ülkünü sevər və onunla birlikdə səyahət etməkdən zövq alardı.

"Anamı Zübeydə xanım böyütmüşdü. Anama söylədiyi bir xatirəni dilə gətirim; Atatürk 25 avqustda Kocatəpəyə gedərkən belə dua etmişdi: "Allahım, mənə verdiyin fikir və zəka ilə bütün planlarımı reallaşdırdım. Bundan sonrası sənin müqəddəratındır...""

Allaha inanan bir insan idi. Paşa Ramazan ayında Dolmabahçə, ya da Çankayada olarkən anamdan "Vasfiyə, oruc tutursan?" deyə soruşar, anam "tuturam" dedikdə çox məmnun olardı. Xəstələnəndə mənə dua etdirdi və özü də etdi. Yaxşı xatırlayıram; paratif xəstəsi idim, çox kədərlənmişdi və məni qurtarmaq üçün Allaha dua etmişdi.

Anası Zübeydə xanım da çox dindar idi. Hələ yeddi yaşında olarkən Qurandan dərslər almağa başlamışdı. Bacısı Makbulə xanım da namaz qılırdı."

Safiyə Ayla

"Anası Zübeydə xanım və bacısı Makbulə çox dindar insanlar idilər, namaz qılardılar. Atatürk dindar müsəlman ailə mühitində böyümüşdü.

Atatürk də dindar insan idi. Çox bəyəndiyi Hafız Yaşar var idi. Quran oxuyarkən gözlərindən yaş axardı. Hətta bütün hocaları toplayıb, ayələri oxuyub izah edərək araşdırmalar aparardı.

“Allahın sənə verdiyi bu lütfü unutma və onunla harınlama, təvazökar ol, həmişə Allaha şükür et” deyərdi. Ona “Paşa, bunu etdin, onu etdin” deyənlərə “Allah mənə kömək etdi” deyərdi.”

Mustafa Kamal Atatürk və anası Zübeydə xanım

Vasfi Rıza Zobu

> *“Peyğəmbər (s.ə.v)-ə çox hörmət edərdi. Peyğəmbərin (s.ə.v) çox sağlam düşüncəyə sahib olduğuna inanardı. Bir gecə hz. Peyğəmbər (s.ə.v)-in hərbi dahiliyindən danışardı...*

Dinə, Qurana çox hörmət edərdi. Yanında üç hafiz var idi; Hafız Yaşar, Hafiz Hüseyin və Hafiz Mehmet. Çankayada onun yanında olan hafizləri tanıyırdım. Hörmətlə qulaq asardı. Mövhumatçılara qarşı idi.”

Cemal Kutay

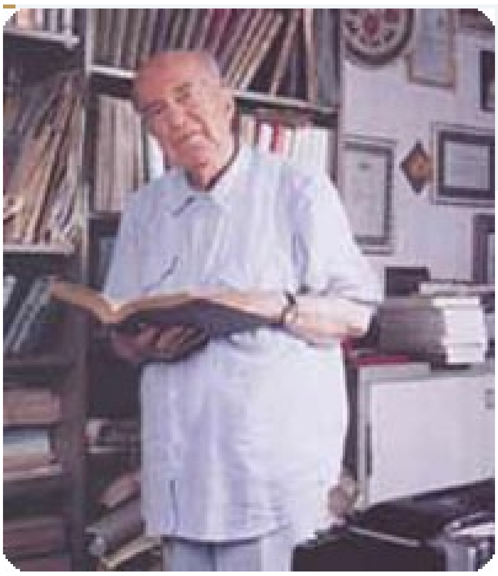

Cemal Kutay

> *“Dünyada İslam dinini mənası və məfhumu ilə qavrayıb onu əslinə qaytarmaq üçün mübarizə aparan başqa bir insan yoxdur.*

Mustafa Kamal 1300 il sonra hz. Məhəmməd (s.ə.v)-in ruhu şad edəcək əsasları gətirmişdi. Mustafa Kamalı “dinsiz” adlandıranlar Allahdan utanmalıdırlar. Bu gün Rəhmana səcdə edə bilirlərsə, bu onun sayəsindədir. Bu gün ən etibarlı tərcümələrdən ikisi Ömer Rıza Doğrul və Ahmet Hamdi Aksekinindir. Hər ikisi Mustafa Kamal tərəfindən etdirilmişdir. Onun adından istifadə edənləri bağışlamazdı; “O böyük insana layiq deyilsə nə olacaq?” deyərdi.”

Cemal Kutay söyləyir;

> *“Bir gün Ertuğrul Yatında rəssam İbrahim Çallı Atanın yanın gəlir. “Bu rəngləri taxta lövhədə almaq mümkündürmü?” deyir. Çallı; “Əlbəttə, Qazi həzrətləri” deyə cavab verir. “Deməli, bu rəngləri ala bilərsiniz” deyə Qazi təkrarlayır. Çallı; “Gəl, cəhd edək” deyir. Gedəndə Atatürk Cevat Abbasa aşağıdakıları söyləyir: “Bu adama bir daha gəlməməsini söylə. Həddini biləndə Allah ilə rəqabət etməyə çalışmaz. Qul kimi özünü aparar və ortaya bunu sübut edən bir əsər qoyarsa, o zaman onun bağışlanmasına şahidi olaram.”*

Füreyya Koral (Kılıç Alinin birinci həyat yoldaşı)

> *"Dünyəvi idi. Dünyəvilik ateizm deyil. O mömin idi. Namazını bilmirəm, amma ilk iclas vaxtı qıldığını eşitmişdim. Quranın türk dilinə tərcüməsi, dini anlamaq üçün böyük xidmətdir. Dinin siyasət aləti kimi istifadəsinə və istismarına qarşı idi. Və heç vaxt buna icazə vermədi."*

Sabiha Gökçən (mənəvi qızı)

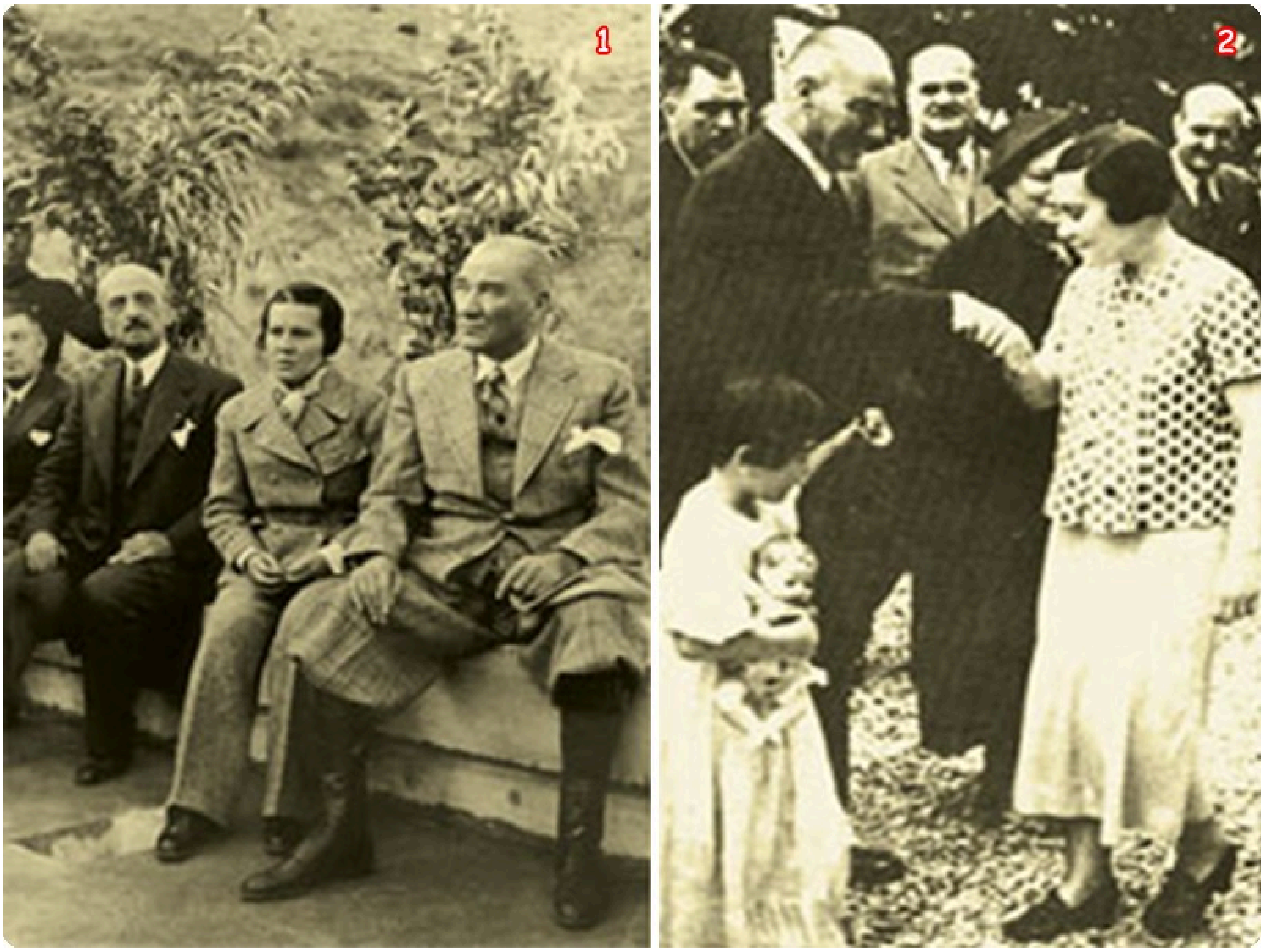

Mənəvi qızları Ülkü və Sabiha Gökçən ilə

> *"Bir səhər Atanı öpmək üçün onun yanına gəldim. Öz işi ilə məşğul idi. Bir müddət gözlədim, birdən dərin bir ah çəkib "Allah" dedi. (Bunu tez-tez təkrarladı.)*

Daha əvvəl Atatürk haqqında çox eşitmişdim, buna görə çox təəccübləndim. Allah kəlməsini ağzından eşitmək məni təəccübləndirdi və çox həyəcanlandırdı.

Mən təəccüblü bir şəkildə Atanın üzünə baxmış olacağam ki; "Dindarsan?" deyə soruşdu. Ailəmdən aldığım dini tərbiyəsi ilə "bəli, mən dindaram" dedim və cavabıma necə reaksiya verəcəyini bilmək üçün qorxa-qorxa onun üzünə baxdım. Cavabım xoşuna gəlmişdi. "Çox yaxşı... Allah böyük gücdür. İnsan həmişə ona inanmalıdır" dedi və bu mövzuda uzun açıqlama verdi. O

zaman mən Atatürk haqqında deyilənlərin həqiqətə uyğun olmadığını və Atanın bütün deyilənlərin əksinə dindar insan olduğunu başa düşdüm."47

V

DÜNYƏVİLİK PRİNSİPİ VƏ İSLAM

Atatürkün dünyəvilik prinsipi

Türkiyə Cümhuriyyəti konstitusiyada göstərildiyi kimi, "dünyəvi" dövlətdir. Dünyəvilik tarixdə və günümüzdə bəzən yanlış başa düşülən və səhv tətbiq olunan prinsipdir. Buna görə bu prinsipi və nəticələrini ətraflı araşdırmaqda fayda vardır.

Hər şeydən əvvəl qeyd etmək lazımdır ki, dünyəvilik prinsipinin əsas məqsədi cəmiyyətdə inanc və ibadət azadlığı yaratmaqdır. Dünyəvilik dövlətimizin vətəndaşlarına dini mənimsəmə, bu dinin tələblərini yerinə yetirmək və ya etməmək, onları öz vicdanlarına buraxmaq və sərbəst seçim etmək şansı verir. Beləliklə, Türkiyə Cümhuriyyətinin hər vətəndaşı, inancına görə sərbəst yaşamaq və ibadət etmək imkanına və təhlükəsizliyinə sahib olacaq.

1938-ci ildə Cümhuriyyət Xalq Partiyasının "On beşinci il" kitabında Atatürk həyatda ikən qəbul edilmiş "Dünyəvilik prinsipi" belə izah edilmişdir:

> *"Milli və sosial həyatda fərdin dinsiz olması, bu və ya digər inanc sisteminə mənsub olması, milli və sosial vəzifəsi baxımından səhv və ya fəzilət kimi qəbul edilə bilməz. Türkiyə dinin dünyəvi işlərdən ayrı tutulduğu, dünyəviliyin elan edildiyi andan etibarən heç kim ibadətə məcbur edilə bilməz. Heç kimə vicdanının ilhamı ilə qəbul etdiyi ibadət qadağan edilə bilməz."48*

Diqqət yetirilsə, əslində Türkiyə Cümhuriyyətinin sahib olduğu dünyəvilik modeli, İslam dininə çox uyğundur. Çünki İslam inam üçün iradə və vicdani qəbul tələb edir. Bir insanın İslamı din olaraq qəbul etməsi tamamilə öz iradəsi ilə olmalıdır. İslamı qəbul etdikdən sonra Quranda buyurulmuş namazları qılmaq və ya qadağalardan çəkinmək (oğurluq və ya qətl kimi sosial cinayət təşkil etmədikdə) tamamilə öz vicdanına bağlı olmalıdır. Əlbəttə ki, müsəlmanlar bir-birilərini Quranda izah edilən əxlaqi keyfiyyətləri tətbiq etməyə təşviq edə bilərlər. Ancaq bu mövzuda heç bir məcburiyyət tətbiq edilə bilməz və bir insan təzyiq yolu ilə dinə əməl etməyə yönəldilə bilməz.

Qısaca, dünyəvilik bütün vətəndaşların vicdan, ibadət və din azadlığının təmin olunması deməkdir. Atatürkün dünyəvilik fikrini izah edən akademik. prof. dr. Ali Fuat Başgil də mövzu ilə

əlaqədar bunları söyləmişdir:

> *"Qısaca, dünyəvilik din azadlığını və ondan irəli gələn vətəndaşlıq hüquqlarını düşmənlərinə qarşı qorumaqdır. Dövlət həyatında dünyəviliyin məqsədi budur. Dünyəvi dövlət dini azadlığı və dindar insanları hər cür hücumlardan qoruyan dövlətdir.*

Prof. dr. Hamza Eroğlu dünyəviliyi "din azadlığının və ondan irəli gələn hüquqların qorunması və təminatı" üçün məcburi şərt kimi göstərir."49

Dünyəvilik prinsipinin əsas məqsədi cəmiyyətdə inanc və ibadət azadlığını təsis etməkdir.

Bunun əksinə olan bir dövlət modeli ələ alaq. Məsələn, insanların məcburən müsəlman və ya xristian olduqları bir ölkəni düşünək. Üstəlik, bu dinlərə inananların da dinlərin qaydaları ilə yaşamağa məcbur olduqlarını düşünək. Tutaq ki, bu dövlət modeli cəmiyyətdəki insanları dövlətin hüquq-mühafizə orqanları ilə birlikdə dua etməyə və ya kilsəyə getməyə məcbur edir. Və ya bir az daha "mülayim" metod tətbiq edərək, namaz qılanları və ya kilsəyə gedənləri mükafatlandırın. Belə bir dövlət dünyəviliyə qarşı dövlət olardı. Üstəlik, bu da İslam və Quran əxlaqına zidd olacaqdır.

Bunun səbəbi zorla və ya mənfəət qarşılığında əldə edilən dini inancın və ibadətin İslam dininə görə heç bir dəyərinin olmamasıdır. Çünki inanc və ibadət Allaha və Allahın razılığına yönəldikdə dəyər qazanır. Dövlət insanları iman gətirməyə və ibadət etməyə məcbur edərsə, insanlar dövlətdən qorxduqları üçün dindar olarlar. Bu, Allah yanında məqbul olmayan təqvadır. Din baxımından məqbul olan şey, vicdanların tamamilə azad olduğu bir mühitdə yaşamaqdır.

Bu səbəbdən dövlətimizin dünyəvilik prinsipi vicdan azadlığı kimi təməl insani dəyərə xidmət etdiyi və bu dəyərə böyük əhəmiyyət verən İslam dini ilə uzlaşdığı üçün hər bir Türk vətəndaşının mənimsəməli və müdafiə etməli olduğu bir prinsipdir.

Atatürk dünyəvilik prinsipini belə izah etmişdir:

> *"Din vicdan məsələsidir. Hər kəs vicdanın əmrinə tabe olmaqda sərbəstdir. Dinə də hörmət edirik. Düşünməyə qarşı deyilik. Yalnız dini işləri dövlət və millət işləri ilə qarışdırmamağa çalışırıq. Niyyət və hərəkətə əsaslanan mühafizəkar hərəkətlərdən çəkinirik."50*

Türkiyə Cümhuriyyətində hər yetkin insanın dinini seçməkdə sərbəst olduğu üçün dini mərasimlər də sərbəstdir. Yəni, ayin (ibadət) azadlığına toxunmaq olmaz. Təbii ki, ayinlər (ibadət) sosial qayda və əxlaq qaydalarına zidd ola bilməz; siyasi nümayiş şəklində edilə bilməz. Türkiyə Cümhuriyyətində hər kəs Allaha ibadət etmək istəyər. Dini baxışlarına görə heç kimə heç nə edilə bilməz.51

Atatürkün ifadələrindən anlaşıldığı kimi dünyəvilik; sözün mənasında ateizm və ya dinə nifrət deyil. Atatürk dünyəviliyi ateizm kimi qəbul edənlərə və ya dindən üz çevirənlərə ən yaxşı cavabı vermişdir:

> *"Dünyəvi hökumət anlayışından dinsizlik çıxarmağa çalışan fəsad törədənlərə fürsət verməyin."52*

Bir fransız jurnalistə verdiyi müsahibədə, "islahatların dinə qarşı necə olduğu?" sualına aşağıdakı cavabı vermişdi:

> *"Dinimizin əleyhinə olmaq bir yana, dinimiz baxımından siyasətimizin yarımçıq olduğunu hiss edirik."53*

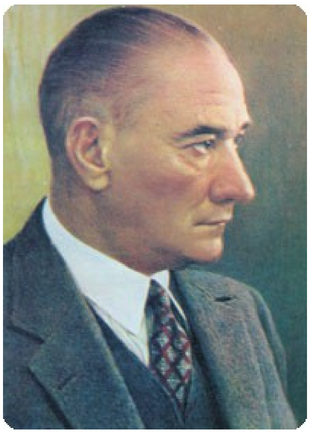

VI

ATATÜRK VƏ TÜRK QADINININ HÜQUQLARI

Qərb ölkələrində və cəmiyyətlərində qadın hüquqları və qadınların kişilərlə bərabərliyi mövzusunda gərgin mübarizə aparılmışdır. Xüsusilə, ABŞ və İngiltərədə bu mübarizənin ən şiddətlisi yaşanmışdır.

Ölkəmizdə isə bu hüquq bir çox Qərb ölkəsindən əvvəl Atatürk tərəfindən Türk qadınlarına verilmişdir və hətta demək olar təqdim edilmişdir. Türk qadınına III TBMM tərəfindən 3 noyabr 1930-cu ildə qəbul edilmiş bir qanunla bələdiyyə seçkilərində iştirak etmək hüququ verildi. 1931-ci ildə türk qadını ilk dəfə tibb aləmində varlığını göstərdi və ilk qadın cərrahımız işə başladı. 26 oktyabr 1932-ci ildə IV Türkiyə Böyük Millət Məclisi tərəfindən qəbul edilən qanunla Türk qadınlarına muxtar və kənd ağsaqqallar şurasının üzvü seçilmək hüququ verildi. Növbəti il, 8 oktyabr 1934-cü il və 5 dekabr 1934-cü ildə qəbul edilmiş başqa qanunla, qadınlar və kişilər arasında bərabərlik sahəsindəki bütün hüquqlar, qadınlar üçün “millət vəkili seçmək və seçilmək hüququ”nun tanınması ilə verildi.

Atatürkün qadın hüquqları mövzusundakı düşüncələri və həyata keçirdikləri

Bu gün dünya ziyalılarının və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının yaymağa çalışdıqları qadın hüquqları ilə bağlı fikirlər Atatürk tərəfindən çoxdan dilə gətirilmiş və daha çox tətbiq edilmişdir. Cümhuriyyətin elan edilməsindən doqquz ay əvvəl Atatürk 1923-cü ilin fevralında belə demişdir:

> *"Sosial cəmiyyətimizin uğursuzluğunun səbəbi qadınlarımıza qarşı laqeydliyimizdir. Yaşamaq fəaliyyət göstərmək deməkdir. Bu səbəbdən, sosial cəmiyyətin bir orqanı fəaliyyət göstərərkən digəri işləmirsə, bu sosial cəmiyyət iflic olar."54*

Atatürk bu sözləri ilə qadınların cəmiyyətdəki yerini müasir bir düşüncə ilə təyin etmişdir. Atatürk, 1923-cü ildə Konyada etdiyi bir çıxışında Türk qadınlarına olan sevgi və hörmətini dilə gətirmişdir:

> *"Dünyada heç bir millətin qadını mən Anadolu qadınından daha çox çalışmışam, millətimi qurtuluşa və qələbəyə aparan Anadolu qadın qədər əmək vermişəm deyə bilməz. Qadınlarımız kişilərdən qurduğumuz ordumuzun həyat qaynaqlarını idarə edirdilər. Həmişə əkib-becərən, tarla sürən, yağış və ya qış demədən qucağındakı körpəsi ilə cəbhənin ehtiyaclarını təmin edən əzəmətli, sadiq Anadolu qadınları olmuşdur. Buna görə də hamımız böyük ruh sahibi və dərin qəlbli qadınlarımızı şükran və minnətdarlıq hissi ilə sonsuza qədər əziz və müqəddəs tutaq."55*

Atatürk 30 mart 1923-cü ildə "Vakit" qəzetində yayımlanan bir açıqlamasında bunları söyləmişdir:

> *"İnsan cəmiyyəti kişi və qadın adlanan iki növ insandan ibarətdir. Bütün kütlənin irəliləməsi üçün bu kütlənin bir hissəsini irəlilədib, digər hissəsinə laqeyd qalaraq bütün kütlə irəliləyə bilərmi? Bir cismin yarısı yerə bağlı qaldığı müddətdə, digər yarısı göylərə qalxa bilərmi??"*

Tarix boyu türklər patriarxal adlanan ailə quruluşunu qəbul edə bilməmişlər. Beləliklə, Atatürk, millətin keçmişində və təməlində mövcud olan, lakin həsrətində olan haqqı, duyğunu dövlətin varlığına köçürdü. "Ey qəhrəman Türk qadını! Siz yerdə sürünməyə deyil, çiyinlərimizdə göylərə qalxmağa layiqsiniz" deyərək, həyata keçirdiklərini qısa və gözəl bir şəkildə dilə gətirmişdir.

Atatürk, 18 aprel 1935-ci ildə himayəsi altında İstanbulda keçirilən və aralarında məşhur nüvə fiziki Madam Eve Curienin də olduğu, dünyanın hər yerindən qadınların qatıldığı “Beynəlxalq Birinci Qadın Konqresi”nin nümayəndələrinə belə müraciət etmişdir:

> *“Türk qadınlarının dünya qadınlarına dəstək verərək dünyanın sülhü və etimadı üçün çalışacaqlarına əmin ola bilərsiniz.”56*

Türk cəmiyyətinin inkişafında ailə quruluşunun əhəmiyyətinə inanan Atatürk, bu mövzuda fikirlərini aşağıdakı kimi dilə gətirmişdir:

> *“Bu millət əsas tərbiyəsini ailədən alır. Türk milləti elə analara sahibdir ki, bu analar hər dövrün böyük insanlarını böyüdüblər. Türk qadınları daha böyük nəsillər yetişdirməyə qadirdir.”57*

Türk qadınları əsrlərdir arzuladıqları haqlara sahib olmaqda; Ən qətiyyətli, sadiq və güclü dəstəyi Atatürkdən aldı və müasir ölkələrin qadınlarını qabaqladı. Misal üçün; İtaliyada qadınlar seçkilərə yalnız 1948-ci ildə girə bildilər, Yapon qadınları isə seçki hüquqlarını yalnız 1950-ci ildə ala bildilər. Mülki Qanunları aldığımız İsveçrədə, qadınlar 1971-ci ilə qədər hüquqlarını ala bilmirdilər, Türk qadınlarına isə 1935-ci ildə seçmə və seçilmə hüququ verildi.

Atatürk həyatda ikən keçirilən son seçki olan 1935-ci il seçkilərində ilk dəfə seçilmək hüququndan istifadə edən türk qadın, on səkkiz qadın millət vəkili ilə Türkiyə Böyük Millət Məclisinə daxil oldu.

> *“BMT-nin İnsan Haqları Ümumdünya Bəyannaməsi” və “İnsan Hüquqları Konvensiyası” kimi məsələlər başər tarixinin görünməmiş olsa da, Atatürk Türk qadınlarına hüquqlarını verdi. Bu mövzuda da Atatürk çağı və dəyişəni deyil, dəyişəcək zamanı millətinə göstərmişdir.*

Bəşəriyyət tarixi boyunca, tarixin heç bir dövründə, heç bir lider qadın hüquqları ilə bağlı Atatürk qədər uzaqgörən olmamış və bu qədər mübarizə aparmamışdır.

Nəticə

Əlbəttə ki, din Ulu Öndərin də qeyd etdiyi kimi, demokratiyamızın və milli birliyimizin əvəzolunmaz hissəsidir. Bir millətin üzvlərini bir arada tutan ən güclü bağ olan din; ailənin, əxlaqın və dövlət qurumlarının davamlılığını təmin edən ən vacib elementdir.

Dinin olmadığı və ya dini dəyərlərin yox olduğu bir cəmiyyətdə bunun qaçınılmaz nəticəsi olaraq ailə, əxlaq və dövlət anlayışları da əhəmiyyətini itirəcək və qısa müddətdə yox olacaqdır. Belə hadisə tarixi və mədəniyyəti nə qədər qədim olursa olsun, bir milləti bir-birinə bağlayan milli və mənəvi bağların parçalanmasını, anarxiyanın formalaşmasını və toplumun parçalanmasını qaçınılmaz hala gətirəcəkdir. Bu həqiqətləri çox yaxşı bilən Atatürk, cəmiyyətimizin daha dindar olmasının və dinini lazımınca bilməyin vacibliyini daima vurğulamışdır. Kitab boyunca yazdığımız çıxışlarına, ömrü boyu göstərdiyi davranışlarına, xarakter xüsusiyyətlərinə və yaxınlarının onun haqqında söylədiklərinə baxdığımızda Atamızın dininə bağlı, səmimi müsəlman olduğunu görə bilərik.

Atatürk “geri qalmış” olaraq təyin olunan təhlükənin dinin özündən deyil, dinə əlavə edilən xurafatlardan, batil inanclardan və təhrif olunmuş şərhlərdən qaynaqlandığını görmüş və onları dindən təmizləmək üçün səy göstərmişlər.

Əslində Atatürk heç vaxt dinə qarşı olmayıb. Ulu Öndərin xarakteri, həyatı, sözləri və münasibətləri İslamla iç-içədir. Bu kitabda çox vacib faktlar göstərilmişdir. Atatürkün sahib olduğu dindarlıq, milli və mənəvi dəyərlərə olan sədaqəti nümayiş etdirilmişdir. Bu dərəcədə dindar, mentalitetə səmimi qəlbdən bağlı olan, vətəni, bayrağı üçün həyatından keçən, həyatı boyunca millətinin rifahı üçün çalışan bir şəxsin əxlaqi keyfiyyətləri göz qabağındadır.

Atatürk, İslam əxlaqını və dinimizin vəzifələrini hələ ailə ocağında olarkən öyrənmiş və bu biliklərini təhsil həyatı boyunca inkişaf etdirmişdir. Ulu Öndərimiz müsəlman əxlaqının gözəl nümunəsi və uğurlu tətbiqçisidir. Quranın ilk türkcə tərcüməsi də onun dövründə nəşr olunmuşdur. Türk xalqının ehtiyaclarını və xüsusiyyətlərini çox yaxşı bilən Atatürk, Türk millətini dinin əslinə yönəltməyi hədəfləmişdir.

Atatürkün bizə qoyduğu mirası, hər mövzuda olduğu kimi din və dünyəvilik mövzusunda da müasir Türkiyə üçün əhəmiyyətli bələdçidir.

Atatürk dünyəviliyi din və vicdan azadlığının əsası kimi qəbul etmişdir. Bizim vəzifəmiz, Atatürkün etdiyi kimi İslamı müdafiə etmək və Allahın dinini insanlara öyrətməkdir.

TƏKAMÜL NƏZƏRİYYƏSİ

Darvinizm, yəni təkamül nəzəriyyəsi yaradılış həqiqətini inkar etmək məqsədilə irəli sürülmüş, ancaq uğursuzluqla nəticələnmiş elmdən kənar cəfəngiyatdan başqa bir şey deyil. Canlıların cansız maddələrdən təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edən bu nəzəriyyə kainatda və canlılarda çox möcüzəvi nizam olduğunun elm tərəfindən sübut edilməsi ilə və təkamül prosesinin əsla baş vermədiyini göstərən 350 milyona yaxın fosilin tapılması ilə süqut etmişdir.

Beləliklə, Allahın bütün kainatı və canlıları yaratdığı elm tərəfindən də sübut edilmişdir. Bu gün təkamül nəzəriyyəsini dirçəltmək üçün dünya səviyyəsində aparılan təbliğat sadəcə elmi həqiqətlərin təhrif olunmasına, tərəfli şərhinə, elm adı altında söylənilən yalan və saxtakarlıqlara əsaslanır.

Ancaq bu təbliğat həqiqəti gizlətmir. Təkamül nəzəriyyəsinin elm tarixində ən böyük xəta olması son 20-30 il ərzində elm dünyasında getdikcə daha ucadan dilə gətirilir. Xüsusilə 1980-ci illərdən sonra aparılan tədqiqatlar darvinist iddiaların tamamilə səhv olduğunu üzə çıxarmış və bu həqiqət bir çox elm adamı tərəfindən dilə gətirilmişdir. ABŞ-da biologiya, biokimya, paleontologiya kimi fərqli sahələrlə məşğul olan bir çox elm adamı darvinizmin əsassızlığını görür, canlıların mənşəyini artıq yaradılışla açıqlayırlar.

Təkamül nəzəriyyəsinin süqutundan və yaradılış dəlillərindən digər bir çox əsərimizdə bütün elmi təfərrüatları ilə bəhs etmişik və etməyə davam edirik. Ancaq əhəmiyyəti baxımından mövzudan burada da bəhs etməkdə fayda var.

Darvini məhv edən çətinliklər

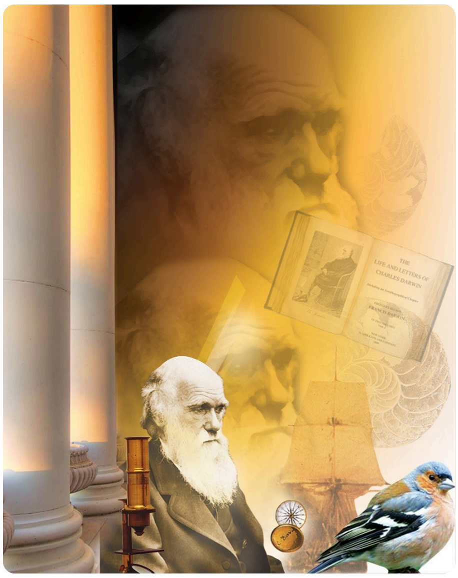

Charles Darwin

Təkamül nəzəriyyəsi tarixi qədim yunanlara gedib çıxan bir təlim olmasına baxmayaraq, XIX əsrdə hərtərəfli şəkildə irəli sürüldü. Nəzəriyyəni elm dünyasının gündəminə gətirən ən mühüm

irəliləyiş Çarlz Darvinin 1859-cu ildə nəşr edilən "Növlərin mənşəyi" adlı kitabı idi. Darvin bu kitabda dünyadakı müxtəlif canlı növlərini Allahın ayrı-ayrı yaratdığına qarşı çıxırdı. Darvinin fikrincə, bütün növlər ortaq əcdaddan törəmiş və zaman ərzində kiçik dəyişikliklərlə müxtəlifləşmişdilər.

Darvinin nəzəriyyəsi heç bir konkret elmi tapıntıya əsaslanmırdı; özünün də qəbul etdiyi kimi, sadəcə bir məntiq yeritmə idi. Hətta Darvin kitabındakı "Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər" başlıqlı uzun bölmədə etiraf etdiyi kimi, nəzəriyyə bir çox mühüm suala cavab verə bilmirdi.

Darvin nəzəriyyəsinin qarşısındakı çətinliklərə inkişaf edən elmin üstün gələcəyinə, yeni elmi kəşflərin nəzəriyyəsini gücləndirəcəyinə ümid edirdi. Bunu kitabında tez-tez bildirirdi. Ancaq inkişaf edən elm Darvinin ümidlərinin tam əksinə, nəzəriyyənin əsas iddialarını bir-bir əsassız qoydu.

Darvinizmin elm qarşısındakı məğlubiyyətini üç əsas başlıq altında təhlil etmək olar:

Nəzəriyyə həyatın yer üzündə ilk dəfə necə ortaya çıxdığını əsla açıqlaya bilmir.

Nəzəriyyənin irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin, əslində, təkamül xarakterinə malik olduğunu göstərən heç bir elmi tapıntı yoxdur.

Fosillər təkamül nəzəriyyəsinin iddialarının tam əksini göstərir.

Bu bölmədə bu üç əsas başlığı əsaslı təhlil edəcəyik.

Keçilməz ilk pillə: Həyatın mənşəyi

Təkamül nəzəriyyəsi bütün canlı növlərinin bundan təxminən 3.[8] milyard il əvvəl dünyada fantastik şəkildə təsadüfən meydana gələn bircə canlı hüceyrədən törədiklərini iddia edir. Bircə hüceyrənin milyonlarla kompleks canlı növünü necə əmələ gətirməsi və əgər həqiqətən bu cür təkamül baş vermişsə, nə üçün izlərinin fosillərdə tapılmadığı nəzəriyyənin açıqlaya bilmədiyi suallardandır. Ancaq bütün bunlardan əvvəl iddia edilən təkamül prosesinin ilk pilləsi üzərində dayanmaq lazımdır. Həmin ilk hüceyrə necə ortaya çıxmışdır?

Təkamül nəzəriyyəsi cahilliklə yaradılışı inkar etdiyinə görə, həmin ilk hüceyrənin heç bir plan və nizam olmadan təbiət qanunları çərçivəsində təsadüfən meydana gəldiyini iddia edir. Yəni bu nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddə kortəbii təsadüflər nəticəsində ortaya canlı hüceyrə çıxarmalıdır. Ancaq bu, məlum olan ən təməl biologiya qanunlarına zidd iddiadır.

Həyat həyatdan gəlir

Darvin kitabında həyatın mənşəyindən heç bəhs etməmişdi. Çünki onun dövründəki ibtidai elm anlayışı canlıların çox sadə quruluşa malik olduqlarını fərz edirdi. Orta əsrlərdən bəri "spontane generation" adlı nəzəriyyəyə əsasən, cansız maddələrin təsadüfən birləşərək canlı varlıq əmələ gətirməsinə inanırdılar. Bu dövrdə həşəratların yemək artıqlarından, siçanların da buğdadan əmələ gəlməsi geniş yayılmış düşüncə idi. Bunu sübut etmək üçün qəribə təcrübələr aparılmışdı. Çirkli əsginin üstünə bir az buğda qoyulmuş və bir müddət sonra bu qarışıqdan siçanların əmələ gəlməsini gözləmişdilər.

Ətin qurdlanması da həyatın cansız maddələrdən törədiyinə dəlil hesab edilirdi. Lakin daha sonra məlum olacaqdı ki, ətin üstündəki qurdlar öz-özlərindən əmələ gəlmirlər, milçəklərin gətirib qoyduğu gözlə görülməyən sürfələrdən çıxırdılar. Darvin “Növlərin mənşəyi” adlı kitabını yazdığı dövrdə isə bakteriyaların cansız maddədən əmələ gəlməsi inancı elm dünyasında geniş şəkildə qəbul edilirdi.

Lakin Darvinin kitabının nəşr edilməsindən beş il sonra məşhur fransız bioloq Lui Paster təkamülə əsas verən bu inancı qəti şəkildə təkzib etdi. Paster apardığı uzun elmi fəaliyyət və təcrübələrdə gəldiyi nəticəni belə şərh etmişdi:

“Cansız maddələrin həyatı əmələ gətirməsi iddiası artıq qəti şəkildə tarixə gömülmüşdür”. (Sidney Fox, Klaus Dose, Molecular Evolution and The Origin of Life, New York: Marcel Dekker, 1977, səh. 2)

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarları Pasterin kəşflərinə uzun müddət qarşı çıxdılar. Ancaq inkişaf edən elm canlı hüceyrəsinin mürəkkəb quruluşunu üzə çıxardıqca həyatın öz-özünə əmələ gəlməsi iddiasının əsassızlığı daha da açıq şəkil aldı.

XX əsrdəki nəticəsiz səylər

Rus bioloq Alexander Oparin

XX əsrdə həyatın mənşəyi mövzusunu tədqiq edən ilk təkamülçü məşhur rus bioloq Aleksandr Oparin oldu. Oparin 1930-cu illərdə irəli sürdüyü bəzi tezislərlə canlı hüceyrəsinin təsadüfən meydana gələ biləcəyini sübut etməyə çalışdı. Ancaq bu fəaliyyətlər uğursuzluqla nəticələnəcək və Oparin bu etirafı etməli olacaqdı:

“Təəssüf ki, hüceyrənin mənşəyi təkamül nəzəriyyəsinin tamamilə əhatə edən ən qaranlıq nöqtədən ibarətdir”. (Alexander I. Oparin, Origin of Life, (1936) New York, Dover Publications, 1953 (Reprint), səh. 196)

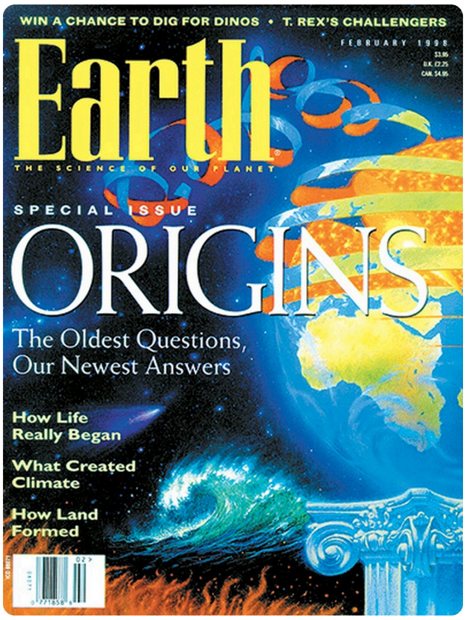

Təkamülçülərin ən böyük səhvlərindən biri, yuxarıdakı xəyali şəkli görülən və ibtidai dünya kimi təsvir olunan mühitdə həyatın təsadüfən meydana gələ biləcəyini düşünmələridir. Bu iddiaları Miller təcrübəsi kimi araşdırmalarla sübut etməyə çalışmışdılar. Ancaq yenə də elmi tapıntılarla məğlub oldular. Çünki 1970-ci illərdə əldə edilən nəticələr, ibtidai dünya kimi xarakterizə olunan dövrdə atmosferin heç bir şəkildə həyatın meydana gəlməsinə uyğun olmadığını sübut etmişdir.

Oparinin yolunu davam etdirən təkamülçülər həyatın mənşəyi problemini həll etmək üçün təcrübələr aparmağa çalışdılar. Bu təcrübələrin ən məşhuru amerikalı kimyaçı Stenli Miller tərəfindən 1953-cü ildə aparıldı. Miller ibtidai atmosferdə mövcud olduğunu iddia etdiyi qazları bir təcrübədə birləşdirdi və bu qarışığa enerji verərək zülalları təşkil edən bir neçə üzvi molekul (amin turşusu) sintezlədi.

O illərdə təkamüllə bağlı mühüm mərhələ kimi tanıdılan bu təcrübənin əsassız olduğu və təcrübədə tətbiq edilən atmosferin yer şərtlərindən çox fərqli olduğu sonrakı illərdə üzə çıxacaqdı. ("New Evidence on Evolution of Early Atmosphere and Life", Bulletin of the American Meteorological Society, c. 63, Kasım 1982, səh. 1328-1330)

Uzun sükutdan sonra Millerin özü də tətbiq etdiyi atmosfer mühitinin həqiqi olmadığını etiraf etdi. (Stanley Miller, Molecular Evolution of Life: Current Status of the Prebiotic Synthesis of Small Molecules, 1986, səh. 7)

Həyatın mənşəyi problemini açıqlamaq üçün XX əsr boyu göstərilən bütün təkamülçü səylər uğursuzluqla nəticələndi. San Diyeqo Skrips İnstitutundan məşhur geokimyaçı Cefri Bada təkamülçü "Earth" jurnalında 1998-ci ildə dərc edilən bir məqalədə bu həqiqəti belə qəbul edir:

"Bu gün XX əsri arxada qoyarkən hələ də XX əsrin başlanğıcındakı ən böyük həll edilməmiş problemlə qarşı-qarşıyayıq: həyat yer üzündə necə başlayıb". (Jeffrey Bada, Earth, Şubat 1998, səh.

40)

Həyatın kompleks quruluşu

Təkamülçülərin həyatın mənşəyi ilə bağlı bu qədər çıxılmaz vəziyyətə düşməsinin başlıca səbəbi ən sadə hesab etdikləri canlıların bu qədər mürəkkəb quruluşa malik olmasıdır. Canlı hüceyrəsi insanın hazırladığı bütün texnoloji məhsullardan daha mürəkkəbdir. Belə ki, bu gün dünyanın ən qabaqcıl laboratoriyalarında belə cansız maddələr birləşdirilərək nəinki canlı hüceyrə, hətta hüceyrəyə aid bircə zülal da hasil etmək mümkün deyil.

Bir hüceyrənin meydana gəlməsi üçün lazımlı şərtlər əsla təsadüflərlə açıqlanmayacaq qədər çoxdur. Lakin bunu açıqlamağa heç ehtiyac yoxdur. Təkamülçülər hələ hüceyrə səviyyəsinə çatmadan çıxılmaz vəziyyətə düşürlər. Çünki hüceyrənin əsasını təşkil edən zülalların təsadüfən sintezlənmə ehtimalı riyazi cəhətdən sıfırdır.

Bunun ən əsas səbəbi budur ki, bir zülalın əmələ gəlməsi üçün başqa zülallar da olmalıdır. Bu səbəb bir zülalın təsadüfən əmələgəlmə ehtimalını tamamilə aradan qaldırır. Ona görə, təkcə bu fakt təkamülçülərin təsadüf iddiasını təkzib etmək üçün kifayətdir. Mövzunun əhəmiyyətini qısaca açıqlayaq:

Fermentlər olmasa, zülal sintezlənə bilməz, fermentlər də zülaldır.

Bircə zülalın sintezlənməsi üçün 100-ə yaxın hazır zülal olmalıdır. Ona görə, zülalların olması üçün zülallar lazımdır.

Təkamül nəzəriyyəsini etibarsız edən həqiqətlərdən biri də həyatın inanılmaz dərəcədə mürəkkəb quruluşudur. Canlı hüceyrələrin nüvəsində yerləşən DNT molekulu buna nümunədir. DNA, dörd ayrı molekulun fərqli ardıcıllığından ibarət bir növ məlumat bankıdır. Bu məlumat bankında canlının bütün fiziki xüsusiyyətləri üçün kodlar vardır. İnsan DNT-si kağıza yazılsa, təxminən 900 cildlik ensiklopediya ortaya çıxacağı təxmin edilir. Əlbəttə ki, bu cür qeyri-adi məlumatlar təsadüf anlayışını tamamilə ləğv edir.

Zülalları sintezləyən fermentləri DNT hazırlayır. DNT olmasa, zülal sintezlənə bilməz. Ona görə, zülalların əmələ gəlməsi üçün DNT də lazımdır.

Zülal sintezləmə prosesində hüceyrədəki bütün orqanoidlərin mühüm funksiyaları var. Yəni zülalların əmələ gəlməsi üçün tam funksional hüceyrə bütün orqanoidləri ilə birlikdə mövcud olmalıdır.

Hüceyrənin nüvəsində yerləşən, genetik məlumat daşıyan DNT molekulu isə informasiya bankıdır. İnsan DNT-sindəki informasiyanı kağıza köçürmək istəsək, hər biri 500 səhifədən ibarət 900 cildlik kitabxana ortaya çıxar.

Burada çox maraqlı dilemma da var: DNT ancaq bir sıra xüsusi zülalların (fermentlərin) köməyi ilə qoşalaşa bilər. Amma bu fermentlər də ancaq DNT-dəki informasiya əsasında sintezlənir. Bir-birlərindən asılı olduqlarına görə, DNT-nin qoşalaşması üçün ikisi də eyni anda mövcud olmalıdır. Bu isə həyatın öz-özünə meydana gəlməsi ssenarisini çıxılmaz vəziyyətə salır. San Diyeqo Kaliforniya Universitetindən məşhur təkamülçü prof. Lesli Orcel "Scientific American" jurnalının 1994-cü il oktyabr sayında bu həqiqəti belə etiraf edir:

"Olduqca kompleks quruluşa malik olan zülalların və nuklein turşularının (RNT və DNT) eyni yerdə və eyni zamanda təsadüfən əmələ gəlmələri həddindən artıq ehtimaldan kənardır. Ancaq bunların biri olmadan digərini əldə etmək də mümkün deyil. Ona görə, insan məcburən həyatın

kimyəvi yollarla meydana gəlməsinin tamamilə qeyri-mümkün olduğu nəticəsinə gəlir". (Leslie E. Orgel, The Origin of Life on Earth, Scientific American, cild 271, oktyabr 1994, səh. 78)

Şübhəsiz ki, əgər həyatın kortəbii təsadüflərlə öz-özünə meydana gəlməsi mümkün deyilsə, onda həyatın yaradıldığı qəbul edilməlidir. Bu həqiqət əsas məqsədi yaradılışı inkar etmək olan təkamül nəzəriyyəsini açıq-aydın əsassız edir.

Təkamülün xəyali mexanizmləri

Darvinin nəzəriyyəsini əsassız edən ikinci əsas cəhət nəzəriyyənin təkamül mexanizmləri kimi irəli sürdüyü iki anlayışın da, əslində, heç bir təkamül gücünə malik olmamasıdır.

Darvin irəli sürdüyü təkamül iddiasını tamamilə təbii seleksiya mexanizmi ilə əlaqələndirmişdi. Bu mexanizmə verdiyi əhəmiyyət kitabının adından da açıq şəkildə başa düşülür: "Növlərin mənşəyi, təbii seleksiya yolu ilə..."

Təbii seleksiya təbii seçmə deməkdir, təbiətdəki həyat uğrunda mübarizədə təbii şərtlərə uyğun və güclü canlıların həyatda qalacağı düşüncəsinə əsaslanır. Məsələn, yırtıcı heyvanlar tərəfindən təhlükəyə məruz qalan bir maral sürüsündə daha sürətlə qaçan marallar həyatda qalacaq. Beləliklə, maral sürüsü sürətlə qaçan və güclü fərdlərdən ibarət olacaq. Amma bu mexanizm maralların təkamül keçirməsinə səbəb olmaz, onları başqa bir canlı növünə, məsələn, atlara çevirməz.

Ona görə, təbii seçmə mexanizmi heç bir təkamül gücünə malik deyil. Darvin də bu həqiqəti anlamışdı və "Növlərin mənşəyi" adlı kitabında: "Faydalı dəyişikliklər baş verмədikcə təbii seçmə heç bir şey edə bilməz", - demək məcburiyyətində qalmışdı. (Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 184)

Lamarkın təsiri

Bəs bu faydalı dəyişikliklər necə baş verə bilərdi? Darvin öz dövrünün ibtidai elm anlayışı çərçivəsində bu suala Lamarka əsaslanaraq cavab verməyə çalışmışdı. Darvindən əvvəl yaşamış fransız bioloq Lamarka görə, canlılar həyatları boyu keçirdikləri fiziki dəyişiklikləri sonrakı nəslə ötürürlər, nəsildən-nəslə toplanan bu xüsusiyyətlər nəticəsində yeni növlər meydana gəlir.

Məsələn, Lamarkın fikrincə, zürafələr ceyranlardan törəyiblər, hündür ağacların yarpaqlarını yeməyə çalışarkən nəsildən-nəslə boyunları uzanmışdır.

Darvin də buna bənzər misallar çəkmiş, məsələn, “Növlərin mənşəyi” kitabında qida tapmaq üçün suya girən bəzi ayıların tədricən balinalara çevrildiyini iddia etmişdi. (Charles Darwin, The Origin of Species: A Facsimile of the First Edition, Harvard University Press, 1964, səh. 179)

Lakin Mendelin kəşf etdiyi və XX əsrdə inkişaf edən genetika elmi ilə qəti şəkildə sübut edilən genetika qanunları qazanılmış xüsusiyyətlərin sonrakı nəsillərə ötürülməsi əfsanəsini məhv etdi. Beləliklə, təbii seçmə “təkbaşına” və tamamilə təsirsiz mexanizm olaraq qaldı.

Neodarvinizm və mutasiyalar

Darvinistlər isə bu vəziyyətə bir çıxış yolu tapmaq üçün 1930-cu illərin sonlarında müasir sintetik nəzəriyyəni və ya daha geniş yayılmış adı ilə neodarvinizmi ortaya atdılar. Neodarvinizm təbii seçmənin yanına faydalı dəyişiklik səbəbi kimi mutasiyaları, yəni canlıların genlərində radiasiya kimi xarici amillər və ya transkripsiya xətaları nəticəsində əmələ gələn pozulmaları əlavə etdi. Bu gün də elmi cəhətdən əsassız olduğunu bilmələrinə baxmayaraq, darvinistlər neodarvinist modeli müdafiə edirlər.

Nəzəriyyə yer üzündəki milyonlarla canlı növünün, onların qulaq, göz, ağciyər, qanad kimi saysız-hesabsız mürəkkəb orqanlarının mutasiyalara, yəni genetik pozulmalara əsaslanan bir proses nəticəsində əmələ gəldiyini iddia edir. Amma nəzəriyyəni çarəsiz qoyan bir açıq elmi həqiqət var: mutasiyalar canlıları təkmilləşdirmirlər, əksinə, hər zaman canlılara zərər verirlər.

Bunun səbəbi çox sadədir: DNT çox mürəkkəb quruluşa malikdir. Bu molekula olan hər hansı təsadüfi təsir ancaq zərər verir. Amerikalı genetik B.G. Ranqanatan bunu belə açıqlayır:

“Mutasiyalar kiçik, təsadüfi və zərərlidirlər. Çox nadir meydana gəlirlər və ən yaxşı halda təsirsizdirlər. Bu üç xüsusiyyət mutasiyaların təkamül xarakterli təsir meydana gətirməyəcəyini sübut edir. Yüksək dərəcədə xüsusiləşmiş orqanizmdə meydana gələn təsadüfi dəyişiklik ya təsirsiz, ya da zərərli olur. Bir qol saatında meydana gələn təsadüfi dəyişiklik qol saatını təkmilləşdirməz. Ona böyük ehtimalla zərər verər və ya ən yaxşı halda təsir etməz. Bir zəlzələ bir şəhəri daha yaxşı hala salmaz, onu məhv edər”. (B. G. Ranganathan, Origins?, Pennsylvania: The Banner Of Truth Trust, 1988.)

Bu günə qədər heç bir faydalı, yəni genetik məlumatı təkmilləşdirən mutasiya müşahidə edilməyib. Bütün mutasiyaların zərərli olması aşkar edilib. Aydın olmuşdur ki, təkamül nəzəriyyəsinin təkamül mexanizmi kimi göstərdiyi mutasiyalar, əslində, canlıları sadəcə məhv edən, şikəst edən genetik hadisələrdir (insanlarda mutasiyanın ən çox rast gəlinən təsiri xərçəngdir). Əlbəttə, məhvedici mexanizm təkamül mexanizmi ola bilməz. Təbii seçmə isə Darvinin də qəbul etdiyi kimi, tək başına heç bir şey edə bilməz. Bu həqiqət bizə təbiətdə heç bir təkamül mexanizminin olmadığını göstərir. Təkamül mexanizmi olmadığına görə, təkamül deyilən xəyali proses də baş verməyib.

Fosillər: Ara-keçid formalardan əsər-əlamət yoxdur

Təkamül nəzəriyyəsinin iddia etdiyi prosesin baş vermədiyinin ən açıq göstəricisi isə fosillərdir.

Təkamül nəzəriyyəsinə görə, bütün canlılar bir-birlərindən törəyiblər. Əvvəlcədən mövcud olan bir canlı növü zaman ərzində digərinə çevrilmiş və bütün növlər bu şəkildə əmələ gəlmişlər. Nəzəriyyəyə əsasən, bu çevrilmə yüz milyon illər davam edən uzun dövrü əhatə etmiş və mərhələ-mərhələ irəliləmişdir. Bu təqdirdə iddia edilən uzun çevrilmə prosesi zamanı saysız-hesabsız ara növlər əmələ gəlməli və yaşamalıdırlar.

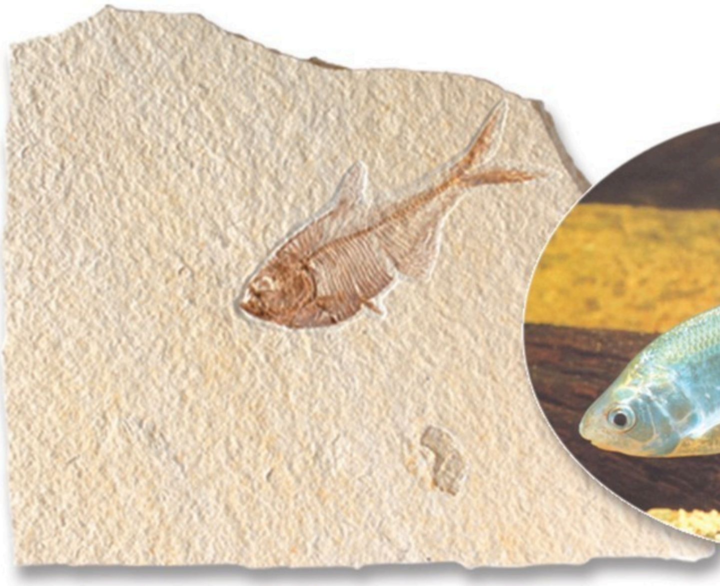

Məsələn, keçmişdə balıq xüsusiyyətlərini daşımalarına baxmayaraq, bir tərəfdən də bəzi sürünən canlı xüsusiyyətlərini qazanmış yarı-balıq, yarı-sürünən canlılar yaşamalıdır və ya sürünən xüsusiyyətlərini daşıyan, bir tərəfdən də bəzi quş xüsusiyyətləri qazanmış sürünən quşlar ortaya çıxmalıdır. Bunlar bir keçid prosesində olduqları üçün şikəst, yarımçıq, qüsurlu canlılar olmalıdır. Təkamülçülər keçmişdə yaşadığına inandıqları bu nəzəri məxluqları "ara-keçid forması" adlandırırlar.

Əgər, həqiqətən, bu cür canlılar keçmişdə yaşayıbsa, onların sayı və növü milyonlarla, hətta milyardlarla olmalıdır və bu əcaib canlıların qalıqlarına mütləq fosil izlərində rast gəlinməlidir. Darvin "Növlərin mənşəyi"ndə bunu belə açıqlamışdır:

“Əgər nəzəriyyəm doğrudursa, növləri bir-biri ilə əlaqələndirən saysız-hesabsız ara-keçid növləri keçmişdə mütləq yaşamalıdır... Onların yaşadığının dəlilləri də sadəcə fosil qalıqları arasında tapıla bilər”. (Charles Darwin, The Origin of Species, səh. 172, 280)

Ancaq bu sətirləri yazan Darvin ara-keçid formaların heç cür tapılmadığını bilir və bunun nəzəriyyəsi üçün böyük problem olduğunu görürdü. Ona görə, “Növlərin mənşəyi” kitabının “Nəzəriyyənin qarşısında duran çətinliklər” (Difficulties on Theory) adlı bölməsində belə yazmışdı:

“Əgər, həqiqətən, növlər digər növlərdən yavaş dəyişikliklərlə törəyibsə, nə üçün saysız-hesabsız ara-keçid formasına rast gəlmirik? Nə üçün bütün təbiət qarmaqarışıq vəziyyətdə deyil, məhz yerli-yerindədir? Saysız-hesabsız ara-keçid forması olmalıdır, bəs nə üçün yer üzünün çoxsaylı təbəqələrində onları tapmırıq?... Nə üçün hər geoloji forma və hər təbəqə belə qalıqlarla dolu deyil?” (Charles Darwin, The Origin of Species, səh. 172, 280)

Darvinin puç olan ümidləri

Ancaq XIX əsrin ortasından indiyə qədər dünyanın hər tərəfində qızğın fosil araşdırmaları aparılmasına baxmayaraq, ara-keçid formalarına rast gəlinməmişdir. Aparılan qazıntı işlərində və tədqiqatlarda əldə edilən bütün tapıntılar təkamülçülərin gözlədiklərinin əksinə, canlıların yer üzündə birdən-birə, tam və qüsursuz formada ortaya çıxdıqlarını göstərmişdir.

Məşhur ingilis paleontoloq Derek V. Eycer təkamülçü olmasına baxmayaraq, bu həqiqəti belə etiraf edir:

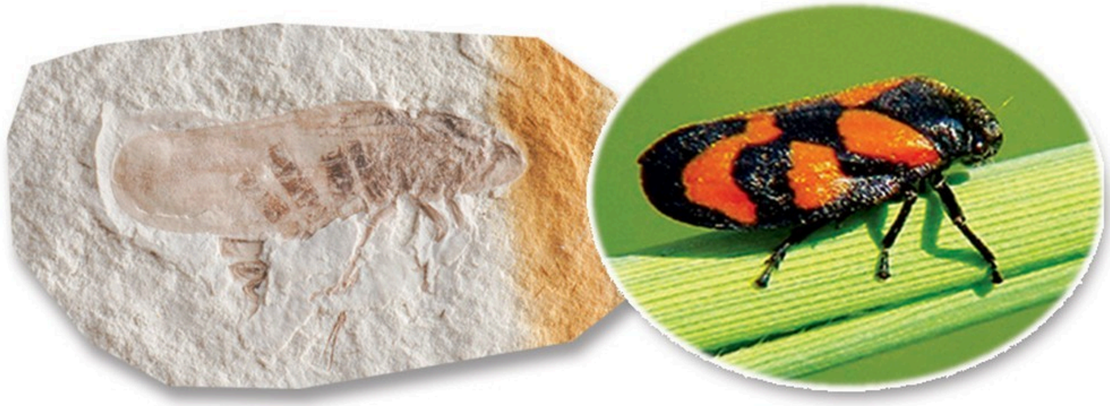

“Problemimiz budur: fosilləri hərtərəfli tədqiq etdikdə növlər və ya siniflər səviyyəsində belə daima eyni həqiqətlə qarşılaşırıq; mərhələli təkamüllə təkmilləşən deyil, birdən-birə yer üzündə əmələ gələn qruplar görürük”. (Derek A. Ager, “The Nature of the Fossil Record”, Proceedings of the British Geological Association, cild 87, 1976, səh. 133)

Yəni fosil qeydlərində bütün canlı növləri aralarında heç bir keçid forması olmadan, tam formada ani surətdə ortaya çıxırlar. Bu, Darvinin fikirlərinin tam əksidir. Habelə, bu, canlı növlərinin yaradıldıqlarını göstərən çox güclü dəlildir. Çünki bir canlı növünün heç bir əcdadı olmadan, bir anda və qüsursuz şəkildə ortaya çıxmasının tək açıqlaması var: o növ yaradılmışdır. Bu həqiqət məşhur təkamülçü bioloq Duqlas Futuyma tərəfindən də qəbul edilir:

“Yaradılış və təkamül yaşayan canlıların mənşəyi haqqında iki yeganə açıqlamadır. Canlılar dünyada ya tamamilə mükəmməl və tam formada ortaya çıxmışlar, ya da belə olmamışdır. Əgər belə olmamışdırsa, bir dəyişiklik prosesi nəticəsində özlərindən əvvəl mövcud olan bəzi canlı növlərindən təkamül keçirərək meydana gəlməlidirlər. Amma əgər tam və mükəmməl formada ortaya çıxıblarsa, onda sonsuz güc sahibi olan bir ağıl tərəfindən yaradılmışlar”. (Douglas J. Futuyma, Science on Trial, New York: Pantheon Books, 1983. Səh. 197)

Fosillər isə canlıların yer üzündə tam və mükəmməl formada ortaya çıxdıqlarını göstərir. Yəni “növlərin mənşəyi” Darvinin hesab etdiyinin əksinə, təkamül deyil, yaradılışdır.

İnsanın təkamülü nağılı

Təkamül nəzəriyyəsinin tərəfdarlarının ən çox gündəmə gətirdikləri məsələ insanın mənşəyidir. Bununla bağlı darvinist iddia bu gün yaşayan müasir insanın meymunabənzər məxluqlardan törədiyini zənn edir. 4-5 milyon il əvvəl başladığı fərz edilən bu prosesdə müasir insan ilə əcdadları arasında bəzi ara-keçid formaların yaşadığı iddia edilir. Əslində, tamamilə fantastik olan bu ssenaridə dörd əsas kateqoriya var:

Australopithecus

Homo habilis

Homo erectus

Homo sapiens

Təkamülçülər insanların ilk “meymunabənzər əcdadları”na “cənub meymunu” mənasını verən “australopithecus” adını veriblər. Bu canlılar, əslində, nəsli kəsilmiş meymun növüdür. Lord Solli Zukerman və prof. Çarlz Oksnard kimi İngiltərə və ABŞ-dan iki məşhur anatomun australopithecus nümunələri üzərində apardığı hərtərəfli araşdırmalar bu canlıların sadəcə nəsli kəsilmiş meymun növünə aid olduqlarını və insanlarla heç bir bənzərlik təşkil etmədiklərini göstərmişdir. (Charles E. Oxnard, “The Place of Australopithecines in Human Evolution: Grounds for Doubt”, Nature, cild 258, səh. 389)

Təkamülçülər insanın təkamülünün sonrakı mərhələsini də “homo”, yəni insan kimi təsnif edirlər. İddiaya əsasən, homo sırasındakı canlılar australopithecuslardan daha çox inkişaf ediblər. Təkamülçülər bu fərqli canlılara aid fosilləri ardıcıl düzərək fantastik təkamül sxemi qururlar. Bu sxem xəyalidir, çünki bu fərqli siniflərin arasında təkamül xarakterli əlaqə olması əsla sübut edilə bilməmişdir. Təkamül nəzəriyyəsinin XX əsrdəki ən mühüm tərəfdarlarından biri olan Ernst Mayr: “Homo sapiensə uzanan zəncir halqası, əslində, itib”, - deyərək bunu qəbul edir. (J. Rennie, “Darwins Current Bulldog: Ernst Mayr”, Scientific American, dekabr 1992)

Təkamülçülər “ausrtalopithecus > homo habilis > homo erectus > homo sapiens” ardıcıllığını qurarkən bu növlərin hər birinin daha sonrakının əcdadı olmasını irəli sürürlər. Lakin paleoantropoloqların son kəşfləri australopithecus, homo habilis və homo erectusun dünyanın müxtəlif bölgələrində eyni dövrlərdə yaşadıqlarını göstərir. (Alan Walker, Science, c. 207, 1980, s. 1103; A. J. Kelso, Physical Antropology, 1. baskı, New York: J. B. Lipincott Co., 1970, səh 221; M. D. Leakey, Olduvai Gorge, cild 3, Cambridge: Cambridge University Press, 1971, səh. 272)

Habelə, homo erectus sinfinə aid olan insanların bir qismi çox müasir dövrlərə qədər yaşayıblar, homo sapiens neandertalensis və homo sapiens sapiens (insan) ilə eyni mühitdə birlikdə mövcud olmuşlar. (Time, noyabr 1996)

Bu isə, əlbəttə, bu siniflərin bir-birilərinin əcdadı olduqları iddiasının əsassızlığını açıq şəkildə ortaya qoyur. Harvard Universitetinin paleontoloqlarından Stiven Cey Quld, təkamülçü olmasına baxmayaraq, darvinist nəzəriyyənin düşdüyü bu çıxılmaz vəziyyəti belə açıqlayır:

“Əgər bir-biri ilə paralel şəkildə yaşayan üç müxtəlif hominid (insanabənzər) sxemi varsa, onda bizim soy ağacımıza nə oldu? Aydındır ki, bunların biri digərindən törəyə bilməz. Habelə, biri digəri ilə müqayisə edildikdə təkamül xarakterli inkişaf meyli göstərmirlər”. (S. J. Gould, Natural History, cild 85, 1976, səh. 30)

Təkamül tərəfdarı olan qəzet və jurnallarda yayımlanan xəbərlərdə yan tərəfdəki kimi xəyali “ibtidai” insanların şəkillərindən tez-tez istifadə olunur. Bu xəyali şəkillərə əsaslanan xəbərlərdə yeganə mənbə müəlliflərin təxəyyülüdür. Bununla yanaşı, təkamül elm qarşısında o qədər məğlubiyyətlər aldı ki, elmi jurnallarda təkamül haqqında xəbərlərə nadir hallarda rast gəlinir.

Qısaca desək, KİV-də və ya dərsliklərdə verilən bir cür fantastik yarı-meymun yarı-insan canlıların rəsmləri ilə, yəni sırf təbliğat yolu ilə dirçəldilməyə çalışılan insanın təkamülü ssenarisi heç bir elmi əsası olmayan nağıldan ibarətdir. Bu mövzunu uzun illər tədqiq edən, xüsusilə australopithecus fosilləri üzərində 15 il araşdırma aparan İngiltərənin ən məşhur və hörmətli elm adamlarından biri olan Lord Solli Zukerman təkamülçü olmasına baxmayaraq, meymunabənzər canlılardan insana uzanan nəsil ağacı olmadığı nəticəsinə gəlmişdir.

Zukerman maraqlı elm şkalası da qurmuşdur. Elmi hesab etdiyi elm sahələrindən elmdən kənar qəbul etdiyi elm sahələrinə qədər şaxəli cədvəl çəkmişdir. Zukermanın bu cədvəlində ən elmi, yəni konkret faktlara əsaslanan elm sahələri kimya və fizikadır. Cədvəldə bunlardan sonra bioloji elmlər, daha sonra sosial fənlər gəlir. Şaxələnmənin ən kənar ucunda, yəni elmdən kənar hesab edilən hissədə isə Zukermanın fikrincə telepatiya, altıncı hiss kimi hissin fövqündə olan qavrama anlayışları və bir də insanın "təkamülü" yerləşir! Zukerman şaxələnmənin bu ucunu belə açıqlayır:

"Obyektiv reallıq sahəsindən çıxıb bioloji elm fərz edilən bu sahələrə, yəni hissin fövqündə olan qavramaya və insanın fosil tarixinin şərh edilməsinə daxil olduqda, təkamül nəzəriyyəsinə inanan bir şəxs üçün hər şeyin mümkün olduğunu görürük. Belə ki, nəzəriyyələrinə qəti şəkildə inanan bu şəxslərin ziddiyyətli bəzi rəyləri eyni anda qəbul etmələri belə mümkündür". (Solly Zuckerman, Beyond The Ivory Tower, New York: Toplinger Publications, 1970, səh. 19)

İnsanın təkamülü nağılı da nəzəriyyələrinə kor-koranə inanan bir sıra insanların tapdıqları bəzi fosillər haqqında qabaqcadan rəy verərək şərh etmələrindən ibarətdir.

Darvin düsturu!

İndiyə qədər təhlil etdiyimiz bütün dəlillərlə yanaşı, istəyirsinizsə, təkamülçülərin necə cəfəng inanca malik olduqlarına bir də uşaqların belə anlayacağı qədər açıq misalla baxaq.

Təkamül nəzəriyyəsi canlıların təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edir. Ona görə, bu iddiaya əsasən, cansız və şüursuz atomlar birləşərək əvvəlcə hüceyrəni əmələ gətirmiş və sonra eyni atomlar birləşərək digər canlıları və insanı meydana gətirmişlər. İndi düşünək, canlıların əsasını təşkil edən karbon, fosfor, azot, kalium kimi elementləri birləşdirdikdə bir yığın əmələ gəlir. Bu atom yığını hansı prosesdən keçirilsə də, bircə canlı belə əmələ gətirməz. İstəyirsinizsə, bununla bağlı bir təcrübə keçirək və təkamülçülərin, əslində, müdafiə etdikləri, amma ucadan söyləyə bilmədikləri iddianı onların adından "Darvin düsturu" adı ilə nəzərdən keçirək:

Təkamülçülər çoxlu sayda böyük çənin içinə canlıların əsasını təşkil edən fosfor, azot, karbon, oksigen, dəmir, maqnezium kimi elementlərdən bol miqdarda qoysunlar. Hətta normal şərtlərdə mövcud olmayan, ancaq bu qarışığın içində lazımlı bildikləri maddələri də bu çənlərə əlavə etsinlər. Qarışıqların içinə istədikləri qədər amin turşusu, istədikləri qədər də zülal doldursunlar. Bu qarışıqlara istədikləri nisbətdə temperatur və rütubət versinlər.

Bunları istədikləri ən yaxşı texnoloji cihazlarla qarışdırsınlar. Çənlərin başında nəzarətçi kimi dünyanın qabaqcıl elm adamlarını qoysunlar. Bu mütəxəssislər atadan oğula, nəsildən-nəslə ötürülərək növbə ilə milyardlarla, hətta trilyonlarla il fasiləsiz çənlərin başında gözləsinlər. Bir canlının əmələ gəlməsi üçün hansı şərtlərin mövcud olmasını lazım bilirlərsə, hamısını tətbiq etsinlər. Ancaq nə etsələr də, o çənlərdən əsla bir canlı çıxara bilməzlər.

Zürafələri, aslanları, arıları, bülbülləri, tutuquşuları, atları, delfinləri, gülləri, səhləb çiçəklərini, zanbaqları, qərənfilləri, bananları, portağalları, almaları, xurmaları, pomidorları, qovunları, qarpızları, əncirləri, zeytunları, üzümləri, şaftalıları, tovuz quşlarını, qırqovulları, rəngarəng kəpənəkləri və bunlar kimi milyonlarla canlı növündən heç birini əmələ gətirə bilməzlər. Nəinki burada sadaladığımız bir neçə canlını, bunların bircə hüceyrəsini belə əldə edə bilməzlər.

Qısaca desək, şüursuz atomlar birləşərək hüceyrəni əmələ gətirə bilməzlər. Sonra yeni qərar verərək bir hüceyrəni iki yerə bölüb, sonra ardıcıl başqa qərarlar verib elektron mikroskopunu icad edən, sonra öz hüceyrə quruluşunu bu mikroskop altında tədqiq edən professorları əmələ gətirə bilməzlər. Maddə ancaq Allahın üstün yaratması ilə həyat qazanır. Bunun əksini iddia edən

təkamül nəzəriyyəsi isə ağıla tamamilə zidd cəfəngiyatdır. Təkamülçülərin ortaya atdığı iddialar üzərində bir az düşünmək yuxarıdakı misalda göstərildiyi kimi, bu həqiqəti üzə çıxarar.

Göz və qulaqdakı texnologiya

Təkamül nəzəriyyəsinin qətiyyən açıqlaya bilmədiyi digər məsələ isə göz və qulaqdakı üstün duyğu keyfiyyətidir.

Gözlə bağlı mövzuya keçməzdən əvvəl "Necə görürük?" sualına qısaca cavab verək. Bir cisimdən gələn şüalar gözdə tor qişaya tərsinə düşür. Bu şüalar buradakı hüceyrələr tərəfindən elektrik siqnallarına çevrilir və beyinin arxa hissəsindəki görmə mərkəzi adlanan kiçik nöqtəyə ötürülür. Bu elektrik siqnalları bir sıra ardıcıl proseslərdən sonra beyindəki bu mərkəzdə görüntü kimi şərh edilir.

Bu məlumatdan sonra düşünək: beyin işığa qapalıdır. Yəni beyinin içi qapqaranlıqdır, işıq beyinin yerləşdiyi yerə girə bilməz. Görmə mərkəzi adlanan yer qapqaranlıq, işığın düşmədiyi, bəlkə, heç qarşılaşmadığınız qədər qaranlıq yerdir. Ancaq siz bu zülmət qaranlıqda işıqlı, aydın dünyanı izləyirsiniz.

Üstəlik, bu, o qədər aydın və keyfiyyətli görüntüdür ki, XXI əsrin texnologiyası belə hər cür imkanı olmasına baxmayaraq, bu aydın görüntünü əldə edə bilmir. Məsələn, hal-hazırda oxuduğunuz kitaba, kitabı tutan əllərinizə baxın, sonra başınızı qaldırın və ətrafınıza baxın. Hal-hazırda gördüyünüz aydın və keyfiyyətli görüntünü başqa bir yerdə görmüsünüzmü? Bu qədər aydın görüntünü sizə dünyanın qabaqcıl televizor şirkətlərinin istehsal etdiyi təkmilləşdirilmiş televizor ekranı belə verə bilməz.

Gözləri və qulaqları kameralar və səsyazma cihazları ilə müqayisə etdikdə bu orqanların bu texnologiya məhsullarına nisbətən daha mürəkkəb, uğurlu və qüsursuz olduğunu görürük.

100 ildən bəri minlərlə mühəndis bu aydın görüntünü əldə etmək üçün çalışır. Bunun üçün fabriklər, böyük müəssisələr qurulur, tədqiqatlar aparılır, planlar və dizaynlar edilir. Bir televizor ekranına baxın, bir də hal-hazırda əlinizdə tutduğunuz bu kitaba. Arada böyük aydınlıq və keyfiyyət fərqi olduğunu görəcəksiniz. Həm də televizorun ekranı sizə iki ölçülü görüntü göstərir, lakin siz üç ölçülü, dərin perspektivi olan görüntü izləyirsiniz.

Uzun illərdən bəri on minlərlə mühəndis üç ölçülü televizor icad etməyə, gözün görmə keyfiyyətini əldə etməyə çalışırlar. Bəli, üç ölçülü televizor kimi sistem istehsal edə bildilər, amma onu da eynəksiz üç ölçülü görmək mümkün deyil, həm də bu, süni üçölçülü görüntüdür. Arxa tərəf daha bulanıq, ön tərəf isə kağız dekorasiya kimi görünür. Heç bir zaman gözün gördüyü qədər aydın və keyfiyyətli görüntü əmələ gəlmir. Kamerada da, televizorda da mütləq görüntü itkisi olur.

Təkamülçülər bu keyfiyyətli və aydın görüntünü əmələ gətirən mexanizmin təsadüfən əmələ gəldiyini iddia edirlər. İndi birisi sizə otağınızdakı televizorun təsadüflər nəticəsində əmələ gəldiyini, atomların birləşib bu görüntünü əmələ gətirən aləti meydana gətirdiyini desə, nə düşünərsiniz? Minlərlə insanın birlikdə edə bilmədiyini şüursuz atomlar necə etsin?

Gözün gördüyündən daha bəsit görüntünü əmələ gətirən alət təsadüfən əmələ gəlmirsə, gözün və gözün gördüyü görüntünün də təsadüfən meydana gəlməyəcəyi çox açıqdır. Eyni vəziyyət qulağa da aiddir. Xarici qulaq ətrafdakı səsləri qulaq seyvanı vasitəsilə toplayıb daxili qulağa ötürür; daxili qulaq da bu titrəyişləri elektrik impulslarına çevirərək beyinə göndərir. Eynilə görmədə olduğu kimi, eşitmə prosesi də beyindəki eşitmə mərkəzində həyata keçir.

Göz üçün dediklərimiz qulağa da aiddir, yəni beyin işıq kimi səsə də qapalıdır, səs keçirmir. Ona görə, xarici aləm nə qədər səs-küylü olsa da, beyinin içi tamamilə səssizdir. Buna baxmayaraq, ən aydın səslər beyində eşidilir. Səs keçirməyən beyninizdə orkestr simfoniyaları dinləyir, ətraf mühitin bütün səs-küyünü eşidirsiniz. Ancaq həmin anda həssas bir cihazla beyninizin içindəki səs səviyyəsi ölçülsə, burada səssizliyin hakim olduğu məlum olacaqdır.

Aydın görüntü əldə etmək ümidi ilə texnologiyadan necə istifadə edilirsə, səs üçün də eyni səylər on illərdən bəri davam etdirilir. Səsyazma cihazları, musiqi mərkəzləri, bir çox elektron alət, səs qəbul edən musiqi sistemləri bu fəaliyyətlərin nəticələrindən bəziləridir. Ancaq bütün texnologiyaya və bu sahədə minlərlə mühəndis və mütəxəssis işləməsinə baxmayaraq, qulağın əmələ gətirdiyi qədər aydın və keyfiyyətli səs əldə edilməmişdir. Ən böyük musiqi sistemi şirkətinin istehsal etdiyi ən keyfiyyətli musiqi mərkəzini düşünün.

Səsi qeyd etdikdə mütləq səsin bir hissəsi itir, az da olsa təhrif olur və ya musiqi mərkəzini işə saldıqda hələ musiqi çalmazdan əvvəl mütləq bir cızıltı eşidirsiniz. Ancaq insan orqanizmindəki texnologiyanın məhsulu olan səslər olduqca aydın və qüsursuzdur. İnsan qulağı heç vaxt musiqi mərkəzində olduğu kimi cızıltılı və ya təhrif olunmuş şəkildə səs eşitmir; səs necədirsə, tam və aydın şəkildə onu eşidir.

Bu, insan yaradıldığı gündən bəri belədir. İndiyə qədər insanın istehsal etdiyi heç bir görüntü və səs cihazı göz və qulaq qədər həssas və keyfiyyətli qəbuledici olmamışdır. Ancaq görmə və eşitmə hadisəsində bütün bunların fövqündə duran çox böyük həqiqət də var.

Beyinin içində görən və eşidən şüur kimə aiddir?

Beyinin içində parlaq, rəngli dünyanı izləyən, simfoniyaları, quşların civiltilərini dinləyən, gülü qoxulayan kimdir?

Bütün həyatımızı beynimizin içində yaşayırıq. Gördüyümüz insanlar, iylədiyimiz çiçəklər, dinlədiyimiz musiqi, daddığımız meyvələr, əllərimizdə hiss etdiyimiz nəmişlik... Bunların hamısı beynimizdə baş verir. Əslində beynimizdə nə rənglər, nə səslər, nə də şəkillər var. Beyində var olan tək şey elektrik siqnallarıdır. Bir sözlə, beynimizdəki elektrik siqnalları ilə meydana gələn bir dünyada yaşayırıq. Bu bir fikir və ya fərziyyə deyil, dünyanı necə qəbul etdiyimizə dair elmi izahdır.

İnsanın gözlərindən, qulaqlarından, burnundan gələn siqnallar elektrik impulsu kimi beyinə ötürülür. Biologiya, fiziologiya və ya biokimya kitablarında bu görüntünün beyində necə əmələ gəlməsinə dair bir çox şey oxuyursunuz. Ancaq bu mövzu haqqında ən mühüm həqiqətə heç bir yerdə rast gələ bilməzsiniz: beyində bu elektrik impulslarını görüntü, səs, qoxu və hiss kimi qavrayan kimdir? Beyinin içində gözə, qulağa, buruna ehtiyac hiss etmədən bütün bunları qavrayan bir şüur var. Bu şüur kimə aiddir?

Əlbəttə, bu şüur beyini təşkil edən sinirlər, yağ təbəqəsi və sinir hüceyrələrinə aid deyil. Elə buna görə, hər şeyin maddədən ibarət olduğunu zənn edən darvinist-materialistlər bu suallara heç cür cavab verə bilmirlər. Çünki bu şüur Allahın yaratdığı ruhdur. Ruhun görüntünü izləmək üçün gözə, səsi eşitmək üçün qulağa ehtiyacı yoxdur. Eyni zamanda, düşünmək üçün beyinə də ehtiyacı yoxdur.

Bu açıq və elmi həqiqəti oxuyan hər insan beyinin içindəki bir neçə sm3-lik, qapqaranlıq yerə bütün kainatı üçölçülü, rəngli, kölgəli və işıqlı şəkildə sığışdıran uca Allahı düşünüb, Ondan qorxub Ona sığınmalıdır.

Materialist inanc

Bura qədər təhlil etdiklərimiz təkamül nəzəriyyəsinin elmi kəşflərə zidd iddia olduğunu göstərir. Nəzəriyyənin həyatın mənşəyi haqqındakı iddiası elmə ziddir, irəli sürdüyü təkamül mexanizmlərinin heç bir təkamül gücü yoxdur və fosillər nəzəriyyənin iddia etdiyi ara keçid formalarının yaşamadığını göstərir. Bu təqdirdə, əlbəttə, təkamül nəzəriyyəsi elmə zidd fərziyyə

kimi bir kənara qoyulmalıdır. Belə ki, tarix boyu dünya mərkəzli kainat modeli kimi bir çox düşüncə tərzi elmin gündəmindən çıxarılmışdır.

Ancaq təkamül nəzəriyyəsi təkidlə elmin gündəliyində saxlanılır. Hətta bəzi insanlar nəzəriyyənin tənqid edilməsini elmə təcavüz kimi göstərməyə çalışırlar. Axı niyə? Bunun səbəbi təkamül nəzəriyyəsinin bəzi kütlələr üçün əl çəkilməz doqmatik inanc olmasıdır. Bu kütlələr materialist fəlsəfəyə kor-koranə bağlıdırlar və darvinizmi də təbiət haqqında yeganə materialist açıqlama olduğu üçün mənimsəyiblər. Bəzən bunu açıq şəkildə etiraf edirlər. Harvard Universitetindən məşhur genetik və eyni zamanda, qabaqcıl təkamülçülərdən olan Riçard Levontin əvvəlcə materialist, sonra elm adamı olduğunu belə etiraf edir:

“Bizim materializmə bir inancımız var, bu “a priori” (əvvəlcədən qəbul edilmiş, doğru fərz edilmiş) inancdır. Bizi dünya haqqında materialist açıqlama verməyə məcbur edən şey elmi metodlar və qanunlar deyil. Əksinə, materializmə olan “a priori” bağlılığımız səbəbi ilə dünya haqqında materialist açıqlama verən tədqiqat metodları və anlayışlarını uydururuq. Materializm mütləq doğru olduğuna görə də İlahi açıqlamanın səhnəyə çıxmasına icazə verə bilmərik”. (Richard Lewontin, “The Demon-Haunted World”, The New York Review of Books, 9 yanvar 1997, səh. 28)

Bu sözlər darvinizmin materialist fəlsəfəyə bağlılıq uğrunda davam etdirilən bir doqma olduğunun açıq ifadəsidir. Bu doqma maddədən başqa heç bir varlıq olmadığını qəbul edir. Bu səbəbdən də cansız, şüursuz maddənin həyatı əmələ gətirdiyinə inanır. Milyonlarla müxtəlif canlı növünün, məsələn, quşların, balıqların, zürafələrin, pələnglərin, həşəratların, ağacların, çiçəklərin, balinaların və insanların maddənin öz daxilindəki reaksiyalarla, yəni yağan yağışla, çaxan şimşəklə, cansız maddədən əmələ gəldiyini qəbul edir. Əslində isə bu, həm ağıla, həm də elmə ziddir. Amma darvinistlər Allahın açıq-aşkar varlığını qəbul etməmək üçün bu ağıldan və elmdən kənar fikri cahilliklə müdafiə etməkdə davam edirlər.

Canlıların mənşəyinə materialist düşüncə ilə baxmayan insanlar isə bu açıq həqiqəti görəcəklər: bütün canlılar üstün güc, bilik və ağıla malik olan Yaradanın əsəridir. Yaradan bütün kainatı yoxdan var edən, ən qüsursuz şəkildə nizama salan və bütün canlıları yaradan Allahdır.

Təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən təsirli sehridir

Burada bunu da bildirmək lazımdır ki, heç bir ideologiyanın təsiri altında qalmadan, sadəcə ağlını və məntiqini işlədən hər insan elm və mədəniyyətdən uzaq xalqların xurafatlarını xatırladan təkamül nəzəriyyəsinə inanmağın qeyri-mümkün olduğunu asanlıqla anlayacaqdır.

Yuxarıda da bildirildiyi kimi, təkamül nəzəriyyəsinə inananlar böyük bir çənin içinə bir çox atomu, molekulu, cansız maddəni dolduran və bunların qarışığından zaman ərzində düşünən, dərk edən, kəşflər edən professorların, universitet tələbələrinin, Eynşteyn, Habl kimi elm adamlarının, Frank Sinatra, Çarlton Heston kimi aktyorların, bununla yanaşı, ceyranların, limon ağaclarının, qərənfillərin çıxacağına inanırlar. Həm də bu cəfəng iddiaya inananlar elm adamları, professorlar, mədəniyyətli, təhsilli insanlardır.

Bu səbəbdən, təkamül nəzəriyyəsi haqqında dünya tarixinin ən böyük və ən təsirli sehri ifadəsini işlətmək yerinə düşər. Çünki dünya tarixində insanların bu dərəcədə ağlını başından

alan, ağıl və məntiqlə düşünmələrinə imkan verməyən, gözlərinin qarşısına sanki bir pərdə çəkib çox açıq olan həqiqətləri görmələrinə mane olan başqa inanc və ya iddia yoxdur.

Bu, afrikalı bəzi qəbilələrin totemlərə, Səba xalqının Günəşə tapınmasından, hz. İbrahimin qövmünün düzəltdikləri bütlərə, hz. Musanın qövmünün qızıldan düzəltdikləri buzova tapınmalarından daha qorxulu və ağlasığmaz korluqdur. Əslində, bu vəziyyət Allahın Quranda işarə etdiyi ağılsızlıqdır. Allah bəzi insanların anlayışlarının bağlı olacağını və həqiqətləri görməkdən məhrum olacağını bir çox ayəsində bildirir. Bu ayələrdən bəziləri belədir:

Həqiqətən, kafirləri əzabla qorxutsan da, qorxutmasan da, onlar üçün birdir, iman gətirməzlər. Allah onların ürəyinə və qulağına möhür vurmuşdur. Gözlərində də pərdə vardır. Onları böyük bir əzab gözləyir! (Bəqərə surəsi, 6-7)

وَاِذْ اَخَذَ رَبُّكَ مِنْ بَنِى اٰدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ
وَاَشْهَدَهُمْ عَلٰى اَنْفُسِهِمْ اَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ قَالُوا بَلٰى
شَهِدْنَا اَنْ تَقُولُوا يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اِنَّا كُنَّا عَنْ هٰذَا غَافِلِينَ

... Onların qəlbləri vardır, lakin onunla anlamazlar. Onların gözləri vardır, lakin onunla görməzlər. Onların qulaqları vardır, lakin onunla eşitməzlər. Onlar heyvan kimidirlər, bəlkə də, daha çox zəlalətdədirlər. Qafil olanlar da məhz onlardır! (Əraf surəsi, 179)

Allah "Hicr" surəsində də bu insanların möcüzələr görsələr də, inanmayacaq qədər sehrləndiklərini belə bildirir:

Əgər onlara göydən bir qapı açsaq və oradan durmadan yuxarı dırmaşsalar yenə də: "Gözümüz bağlanmış, biz sehrlənmişik", - deyərlər. (Hicr surəsi, 14-15)

Bu qədər geniş kütləyə bu sehrin təsir etməsi, insanların həqiqətlərdən bu qədər uzaq saxlanması və 150 ildən bəri bu sehrin pozulmaması isə sözlə ifadə edilməyəcək qədər heyrətli vəziyyətdir. Çünki bir və ya bir neçə insanın qeyri-mümkün ssenarilərə, cəfəng və məntiqsiz iddialara inanmalarını anlamaq olar.

Ancaq dünyanın hər tərəfindəki insanların şüursuz və cansız atomların ani qərarla birləşib qeyri-adi mütəşəkkillik, nizam, ağıl və şüur nümayiş etdirərək qüsursuz sistemlə işləyən kainatı, həyat üçün uyğun hər cür xüsusiyyətə malik olan Yer planetini və saysız-hesabsız kompleks sistemdən ibarət canlıları meydana gətirdiyinə inanmasının sehrdən başqa heç bir açıqlaması yoxdur.

Allah Quranda inkarçı fəlsəfənin tərəfdarı olan bəzi şəxslərin etdikləri sehrlərlə insanlara təsir etdiklərini hz. Musa ilə firon arasında baş verən bir hadisə ilə bizə bildirir. Hz. Musa firona haqq dini təbliğ etdikdə firon hz. Musaya öz bilici sehrkarları ilə insanların toplaşdığı bir yerdə qarşılaşmasını söyləyir. Hz. Musa sehrkarlarla qarşılaşdıqda əvvəlcə onların bacarıqlarını göstərməsini əmr edir. Bu hadisənin danışıldığı ayə belədir:

(Musa:) “Siz atın”, - dedi. Onlar (əsalarını yerə) atdıqda, adamların gözlərini bağlayıb (sehrləyib) onları qorxutdular və böyük bir sehr göstərdilər. (Əraf surəsi, 116)

Göründüyü kimi, fironun sehrkarları hz. Musa və ona inananlardan başqa insanların hamısını sehrləyə bilmişdilər. Ancaq onların atdıqlarına qarşı hz. Musanın ortaya qoyduğu dəlil onların bu sehrini, ayədəki ifadə ilə uydurduqlarını udmuş, yəni təsirsiz etmişdir:

Biz də Musaya: “Əsanı tulla!” - deyə vəhy etdik. Bir də (baxıb gördülər ki,) əsa onların uydurub düzəltdikləri bütün şeyləri udur. Artıq haqq zahir, onların uydurub düzəltdikləri yalanlar isə batil oldu. (Sehrbazlar) orada məğlub edildilər və xar olaraq geri döndülər. (Əraf surəsi, 117-119)

Ayələrdə də bildirildiyi kimi, əvvəllər insanlara sehrləyərək təsir göstərən bu şəxslərin etdiklərinin saxtakarlıq olmasının başa düşülməsi ilə sözügedən şəxslər alçalmışlar. Dövrümüzdə də bir sehrin təsiri ilə elmilik adı altında olduqca cəfəng iddialara inanan və bunları müdafiə etmək üçün həyatlarını qurban verənlər əgər bu iddialardan əl çəkməsələr, həqiqətlər tam mənası ilə üzə çıxdıqda və sehr pozulduqda alçalacaqlar. Belə ki, təqribən 60 yaşına qədər təkamülü müdafiə edən və ateist filosof olan, ancaq sonradan həqiqətləri görən Malkolm Maqeric təkamül nəzəriyyəsinin yaxın gələcəkdə düşəcəyi vəziyyəti belə açıqlayır:

“Mən özüm təkamül nəzəriyyəsinin xüsusilə tətbiq edildiyi sahələrdə gələcəyin tarix kitablarındakı ən böyük yumor hədəflərindən biri olacağına inandım. Gələcək nəsillər bu qədər çürük və qeyri-müəyyən hipotezin inanılmaz saflıqla qəbul edilməsini heyrətlə qarşılayacaqlar”. (Malcolm Muggeridge, The End of Christendom, Grand Rapids: Eerdmans, 1980, səh. 43)

Bu gələcək uzaq deyil, əksinə, çox yaxın gələcəkdə insanlar “təsadüf”lərin ilah olmasının mümkünsüzlüyünü anlayacaqlar və təkamül nəzəriyyəsi dünya tarixinin ən böyük yalanı və ən güclü sehri kimi tərif ediləcəkdir. Bu güclü sehr böyük sürətlə dünyanın hər tərəfində insanlar üzərində təsirini itirməyə başlamışdır. Təkamül yalanının sirrinin öyrənən bir çox insan bu yalana necə aldandığını heyrət və təəccüblə qarşılayır.

...Sənin bizə öyrətdiklərindən başqa bizdə heç bir bilik yoxdur! Həqiqətən, Sən biləndən, müdriksən! (Bəqərə surəsi, 32)

ƏDƏBİYYAT

1. Atatürk SD; II, səh. 66-67

2. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1959, cild 2, səh. 86 (Atatürk'ün Düşünce Yapısı, G.Tüfekçi, səh. 117)

3. Atatürk'ün S.D. II, 1923, səh. 127

4. Dr. Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri (Atatürk ve Din Eğitimi, A. Gürtaş, səh. 26)

5. Şemsettin Günaltay, Ülkü jurnal; 9-cu cild, sayı 100, 1945-ci il, səh. 3

6. Hakikati Tasvir, "Ş. Günaltay'ın Anıları" (A. Gürtaş, səh. 26)

7. Şemsettin Günaltay, Ülkü jurnalı;, sayı 100, səh. 4

8. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 2-ci cild, səh. 93

9. Ali Mithat İnan, Atatürk'ün Not Defterleri, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1996-ci il, səh. 122-127, əlavə 10, 11, 12, 13

10. İsmet Görgülü, Sesli Belgelerden M. Kemal Atatürk; Atatürk Araştırma Merkezi jurnal; 11-ci nəşr, 1988-ci il (http://www.mkataturk.gen.tr/ozel/ozel4.html#9)

11. Atatürk'ten Seçme Sözler, toplayan: Cihat İmer, Remzi kitab evi, 1989-cu il, səh. 136)

12. Atatürk'ten Seçme Sözler, toplayan: Cihat İmer, Remzi kitab evi, 1989-cu il, səh. 138)

13. Sadi Borak, Atatürk ve Din, 1962-ci il (A. Gürtaş, səh. 34)

14. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II cild, səh. 44

15. Atatürk'ün Hususiyetleri, səh. 71

16. Atatürk'ün Hususiyetleri, səh. 72

17. Atatürk'ün Hususiyetleri, səh. 80

18. Atatürk'ün Hususiyetleri, səh.100

19. Atatürk'ün İzinde Bir Ömür Böyle Geçti, Sabiha Gökçen, səh. 55

20. Atatürk'ün Hususiyetleri, səh. 73

21. Atatürk Bir Çağ'ın Açılışı, Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak, səh. 33

22. Nutuk, 1927, son hissə

23. Türk Tarihi, Silahlı Kuvvetleri ve Atatürkçülük, Genelkurmay Başkanlığı 50-ci il yayını, 1973-cü il, səh. 252

24. Sadi Borak, Atatürk ve Din, 1962-ci il (A. Gürtaş, səh. 50)

25. Atatürk ve Din Eğitimi - Ahmet Gürtaş - Diyanet İşləri Bakanları Yayınları səh. 12

26. Atatürk'ün S.D. II, 1923-cü il, səh. 128

27. Atatürk'ün S.D. II, 1923-cü il, səh. 92

28. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II cild, səh. 67

29. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I cild, səh. 378

30. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, I cild, səh. 387

31. Prof. dr. Afet İnan, Atatürk Hakkındaki Hatıralar ve Belgeler, səh. 285

32. Ercüment Demirer, Din, Toplum ve Kemal Atatürk, səh.10

33. Ahmet Nazım, Kamil Miras, 1932-ci il, (http://www.mkataturk.gen.tr/ozel/ozel4.html)

34. Fethi Naci, Atatürk'ün Temel Görüşleri, səh. 55

35. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, cild 2, səh. 93

36. Atatürk'ün SD, I, 1935, səh. 361 (Fethi Naci, səh. 93)

37. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II cild, səh. 144

38. Niyazi Ahmet Banoğlu, Nükte ve Fıkralarla Atatürk, səh. 196

39. Osman Ergin, Türk Maarif Tarihi, 5/1957-ci il (A. Gürtaş, səh. 41)

40. Maurice Perno ile etdiyi müsahibə, 11 fevral 1924-cü il (Atatürk'le Konuşmalar, Cumhuriyet Gazetesi eki, səh. 111

41. Atatürk'ün S. D. II, 1923-cü il, səh. 127

42. Atatürk'ün S.D. II, 1923-cü il, səh. 127

43. Atatürk'ün SD, II, səh. 90 (Türk Tarihi TSK ve Atatürkçülük, səh. 318)

44. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II cild, səh. 111

45. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II cild, səh. 43

46. Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, II cild, səh. 93

47. S. Arif Terzioğlu, Yazılmayan Yönleriyle Atatürk, səh. 88, 89

48. CHPXV. Yıl Kitabı, səh. 12-13, zikreden; Ş.S. Aydemir, a.k.ə., səh. 454

49. Gerçek Yönüyle Atatürkçülük, Türk Devriminin Temel Prensipleri ve Cumhuriyet Rejimi, Ankara, 1965-ci il

50. Dr. Utkan Kocatürk, Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri, Ankara, 1971-ci il (Ahmet Gürtaş, səh. 34)

51. Afet İnan, Medeni Bilgiler, səh. 470 (Rönesans, fevral 1990-cı il, səh. 23)

52. Osman Pazarlı, Sosyoloji, III lise, Remzi kitab evi, İstanbul, 1979-cu il

53. Maurice Perno'yla müsahibə, Akşam, 11 fevral 1924-cü il (Cumhuriyet Gazetesi eki, Atatürk'le Konuşmalar, səh. 111, Nisan 2000-ci il)

54. Amiral (e) Çetinkaya APATAY, Atatürk Türkiye'sinin Türk Kadn'na, Kazanc Kitap Ticaret A.Ş., 1996-cı il

55. Amiral (e) Çetinkaya APATAY, Atatürk Türkiye'sinin Türk Kadn'na, Kazanc Kitap Ticaret A.Ş., 1996-cı il

56. Amiral (e) Çetinkaya APATAY, Atatürk Türkiye'sinin Türk Kadn'na, Kazanc Kitap Ticaret A.Ş., 1996-cı il

57. Amiral (e) Çetinkaya APATAY, Atatürk Türkiye'sinin Türk Kadn'na, Kazanc Kitap Ticaret A.Ş., 1996-cı il

58. John C. Leffingwell, "Olfaction-Page 5: Recent Events in Olfactory Understanding", 2001-ci il, http://www.leffingwell.com/olfact5.htm.

59. R. Axel, "The Molecular Logic of Smell", Scientific American, oktyabr 1995-ci il, səh. 154-159.

60. "A database of human olfactory receptor genes", The Human Olfactory Receptor Data Exploratorium, 2001, http://bioinformatics.weizmann.ac.il/HORDE/humanGenes/

61. Heinz Breer, "Olfaction", Encyclopedia of Life Sciences, avqust 1999-cu il, http://www.els.net

62. Stuart Firestein, "Olfactory Receptor Neurons", Encyclopedia of Life Sciences, dekabr 2000-cı il iyul, http://www.els.net

63. W. Wu, K. Wong, J.H. Chen, Z.H. Jiang, S. Dupuis, J.Y. Wu, Y. Rao, "Directional guidance of neuronal migration in the olfactory system by the protein Slit", Nature 400, 22 iyul 1999, s. 331-336.

64. G. Ohloff, "Scent and Fragrances", Springer-Verlag, Berlin Heidelberg, 1994, səh. 6.

65. A.I. Spielman, J.G. Brand, W. Yan, "Chemosensory Systems", Encyclopedia of Life Sciences, iyun 2000-ci il.

66. Michael Meredith, "The Vomeronasal Organ", Florida State University, 2001, http://www.neuro.fsu.edu/research/vomer.htm.

67. "The Olfactory System: Anatomy and Physiology", Macalester College, 2001, http://www.macalester.edu/~psych/whathap/UBNRP/Smell/nasal.html.

68. Frank Zufall, Trese Leinders-Zufall, "The Cellular and Molecular Basis of Odor Adaptation", Chemical Senses 25, Oxford University Press, 2000, səh. 473-481.

69. R.S. Herz, T. Engen, "Odor memory: review and analysis", Psychonomic Bulletin and Review 3, 1996, sayı 3, səh. 300-313.

70. Tim Jacob, "Olfaction", 2001, http://www.cf.ac.uk/biosi/staff/jacob/teaching/sensory/olfact1.html

71. R.S. Herz, T. Engen, “Odor memory: review and analysis”, Psychonomic Bulletin and Review 3, 1996, sayı 3, səh. 300-313.

72. Tim Jacob, “Olfaction”, 2001, http://www.cf.ac.uk/biosi/staff/jacob/teaching/sensory/olfact1.html

73. Selçuk Alsan, “Yemeklerin Tad, Kokusu”, Bilim ve Teknik, fevral 1999-cu il, səh. 98-99.

74. “Disorders of Smell”, Macalester College, 2001, http://www.macalester.edu/~psych/whathap/UBNRP/Smell/disorders.html.

75. Tim Jacob, “Olfaction”, 2001, http://www.cf.ac.uk/biosi/staff/jacob/teaching/sensory/olfact1.html.

76. “Nutrition and Appetite”, Monell Chemical Senses Center, 1998, http://www.monell.org/researchoverview_h.htm

77. Tim Jacob, “Olfaction”, 2001, http://www.cf.ac.uk/biosi/staff/jacob/teaching/sensory/olfact1.html.

HARUN YƏHYA (ADNAN OKTAR)

SƏMİMİ DİNDAR ATATÜRK

Atatürkü yaxşı tanıyan insanlar tərəfindən çatdırılan məlumatlar, Atatürkün həyatı ilə bağlı etibarlı mənbələr araşdırıldıqda, Atatürkün böyük Allah inancına sahib, Quranı özünə rəhbər etmiş səmimi müsəlman olduğu görüləcəkdir. Bu kitabda, Atatürkün səmimi dindar olduğu həqiqəti açıqlanır.

MÜƏLLİF HAQQINDA

Harun Yəhya imzasından istifadə edən Adnan Oktar, 1956-cı ildə Ankarada anadan olub. 1980-ci illərdən bəri imani, elmi və siyasi mövzularda bir çox əsər yazıb. Bununla yanaşı, müəllifin təkamülçülərin saxtakarlıqlarını, iddialarının əsassızlığını və darvinizmin qanlı ideologiyalarla qaranlıq əlaqələrini üzə çıxaran çox mühüm əsərləri var.

Müəllifin bütün əsərlərindəki ortaq məqsəd Quranın təbliğini dünyaya çatdırmaq, beləliklə, insanları Allahın varlığı, birliyi və axirət kimi əsas imani mövzular üzərində düşünməyə sövq etmək və inkarçı sistemlərin əsassız təməllərini və batil əməllərini nümayiş etdirməkdir. Belə ki, müəllifin bu günə qədər 73 müxtəlif dilə tərcümə edilən 300-dən çox əsəri dünya səviyyəsində geniş oxucu kütləsi tərəfindən oxunur. Harun Yəhya Külliyyatı, Allahın izni ilə XXI əsrdə dünyadakı insanları Quranda bəhs edilən hüzur və sülhə, doğruluq və ədalətə, gözəllik və xoşbəxtliyə aparmağa səbəb olacaqdır.

HARUN YƏHYA

(ADNAN OKTAR)